

Епископи Пироћанци, књига 4
Владика Василије Костић

Са благословом
Епископа рашко-призренског Теодосија,
заменика Епископа нишког

Објављује:
Православно удружење
“Владика Василије Костић”, Пирот

Одговорни уредник и приређивач:
свештеник Марко Дабић

Аутори:
јереј Марко Дабић
Велимир Панић
Душан Ранчић

Лектура:
Бранкица Видојевић

Унос текста:
Јасмина Ћирић

Корице и прелом:
Жељко Перовић

Штампа:
Рi-press, Пирот

Тираж:
500 примерака

Срдачно се захваљујемо добротворима овог издања:
Велимиру Панићу, Николи Савићу, Сави Јовановићу,
Камену Панићу и Бобану Ранђеловићу.

Библиотека:
Епископи Пироћанци

Владика Василије Костић

Живот и дело
Сећања савременика
Реч о задужбини
Поуке

Пирот, 2016.

Уводна реч

Српски Златоуст – Свети владика Николај, називао је Пирот „Мали Јерусалим“. Искрена и дубока вера, мноштво цркава и манастира, кротост и милосрђе, поклоништво Светој земљи и друге небројене хришћанске особине људи пиротског краја заиста оправдавају овај најлепши назив, какав нема ниједан други српски град.

Са жељом да се помогне да Пирот поново засија некадашњим светлом вере, године 2013., са благословом Епископа нишког Јована, чија је ревност пробудила многа срца, основано је Православно удружење "Владика Василије Костић". Лик и име једног од најзначајнијих архијереја Српске цркве 20. века, епископа Бањалучког и Жичког Василија, родом из Великог Јовановца код Пирота, учи нас и подсећа на православни пут којим је увек ишао: неисцрпно наслеђе – црквено предање, као сигуран путоказ ка Царству небеском. Управо то непотрошиво богатство, кроз предавања, изложбе, хуманитарне акције, штампана дела, веронауку у обдаништима, наше Удружење настоји да, уз Божију помоћ, представи и пружи свом граду и његовим житељима.

Прве књиге које издајемо посвећене су епископима Пироћанцима. Кирил Живковић, Венијамин Таушевић, Василије Костић и Јован Илић, родом из пиротског краја, имали су значајно место у животу Цркве свог времена. Сваки од њих је настојао да у више него тешким временима сачува веру и поверену им Цркву од многих напада и искушења. Ова издања су скромно уздарје за њихову љубав и жртву и мали принос њима – да нас помену пред престолом Христа Бога, Кога нека је слава са Оцем и Духом Светим, амин!

*Старешина удружења
свештеник Марко Дабих*

Свештеник Марко Дабић

Владика Василије Костић

(живој и дело)

За српски народ и српску цркву 20. век је време најтежих страдања и искушења, као никада пре. Два светска рата, безбожни комунизам и материјализам, телесно и духовно сатирање свега што је српско и светосавско, однели су огромне жртве и оставили тешке последице. Али сила се Божија у немоћи показује. Два велика светила обасјавала су пут у овој тами 20. века – Свети Николај Жички и Свети Јустин Ћелијски, громогласно објављујући једину Истину и једино Спасење за сваког Србина и сваког човека – Богочовека Исуса Христа. Уз њих, са истом љубављу и жртвом, мученички и исповеднички стајали су многи архијереји, монаси, свештеници и српски домаћини, не одступајући ни по цену живота од хришћанског и светосавског пута. Владика Василије Костић, близак пријатељ и саборац Светог Николаја Жичког и Светог Јустина Ћелијског у борби за веру, диван је пример ове саможртвене љубави према Христу, коме је владика Василије од своје младости до блажене кончине служио, без обзира на све патње и невоље кроз које је због тог служења пролазио.

Владика Василије Костић је рођен 27. новембра (по старом календару) 1907. године, у Великом Јовановцу код Пирота, од оца Лазара и мајке Данице. Крштено име му је било Тихомир. Као мали, са три године, остаје без мајке која се упокојила, а затим му

отац одлази у Балкански рат. По повратку из рата отац се жени Росом Маринковић. Ускоро почиње Први светски рат, отац поново одлази, а враћа се 1919. године. О свом одрастању са маћехом владика Василије каже: „За то време чувала ме је моја маћеха, која се ни у чему није разликовала према мени од најбоље рођене мајке. И кад је касније добила децу, две ћерке и сина, њена љубав према мени није се умањила. Напротив увећала се.“ (1) За време Првог светског рата и бугарске окупације у пиротском крају су биле затворене све српске школе, а уместо њих отворене бугарске. Народ је избегавао да тамо шаље децу, па је тако и Тихомир писање и читање научио у својој кући од стрица Александра. Први разред уписује тек после ослобођења у школи у селу Трњана, поред В. Јовановца. У пиротску Гимназију се уписује 1921. године, а матурира 1925. Након тога одлучује да се упише у богословију. О том периоду вл. Василије пише: „У нашој кући живело се врло патријархално. Верски прописи, нарочито у погледу поста, строго су се држали. Међутим, у Гимназији је било по кога професора који је чешће на часовима узгред износио своја антирелигиозна осећања. Јака верска осећања у кући и супротни погледи неких мојих професора, утицали су на моју одлуку да пођем у богословију. У тој одлуци учврстила ме је још једна околност. За време мога боравка у Гимназији, неколико пута је долазио у Пирот епископ Николај Велимировић. Држао је у пиротским црквама своје чувене беседе и разна предавања, што је опијало и одушевљавало и народ и ђаке. Побожност народа га је привлачила, зато је чешће долазио. Он је Пирот називао „Мали Јерусалим“. Његови говори највише су утицали да останем при својој одлуци о одласку у богословију. Хтео сам да

Сл. 1. Свети владика Николај из времена када је посећивао Пирот

чујем како школовани људи гледају на веру, како уче о вери, која се у мојој кући, селу и околини практично примењивала.“ (2)

У то време број кандидата за упис у богословију био је веома велик, тако да многи који су желели да упишу ову школу нису у томе успели. Тихомир је, на препоруку будућег епископа нишког Јована (родом из села Дојкинци код Пирота), који је тада био секретар Светог Архијерејског Синода, уписао богословију у Сремским Карловцима, и то као први на листи од три стотине кандидата. Са великим жаром и љубављу, Тихомир је завршио ову школу 1930. године. Посебан утисак на њега и његове блиске другове из школске клупе Љубомира Војиновића, будућег епископа браничевског Хризостома и Николу Удицког, будућег епископа западно –америчког Григорија, оставио је Свети Јустин (Поповић), предавач и васпитач у Карловачкој богословији. Овај утисак је био тако силан и дубок, да је одредио даљи животни ток будућег владике Василија, о чему сам говори: „Он ме је импресионирао и спољашњим монашким изгледом, и својим беседама у цркви, и својим предавањима ван часова, и својим поукама које нам је често држао у трпезарији за време обеда. Под оваквим утицајем о. Јустина, а нарочито од четвртог разреда богословије, кад је почео да ми предаје и догматику, у мени се почела рађати мисао о монашењу.“ (3)

Године 1930. Тихомир завршава богословију и уписује Богословски факултет у Београду. Исте године прима монашки постриг у чин расофора у манастиру Јошаница од стране архимандрита Теодосија, старешине манастира, добивши име Василије. Већ као студент почиње да објављује радове у часопису „Светосавље“ у којем постаје и члан уређивачког одбора. Дипломира 1934. године, након чега прима постриг Мале схиме, а ускоро га у чин јерођаконa и јеромонаха рукополаже патријарх

Сл. 2. Ава Јустин Ђелијски

Сл. 3. Млади монах Василије (стоји лево), чувени пиротски прота Љуба (стоји десно) са старим духовником који нам није познат. Могуће да је реч о архимандриту Теодосију Тошићу, такође родом из Пирота

Варнава. Затим одлази у Атину, где 1937. године докторира на Православном богословском факултету са темом „Проблем спасења по учењу Светог Василија Великог“. За време боравка у Грчкој био је чест гост манастира Хиландар, у којем је тада Свети вл. Николај васпоставио општежиће.

Након завршетка школовања, јеромонах Василије бива постављен за чиновника при канцеларији Светог архијерејског синода. Због свог активног учешћа у борби против конкордата (покушај Ватикана да, уз пристанак државних власти, добије посебан статус у правном систему краљевине Југославије) јеромонах Василије, уз новчану казну, бива 1938. године премештен у призренску богословију, као предавач. Правдољубивост и ревно-

вање будућег владике Василија доводи га поново у тешку ситуацију и нови премештај. Увидевши неправилности ректора у управљању призренском богословијом, јером. Василије труди се да лоше стање поправи, указујући на пропусте. Међутим, ректор богословије означава професоре као кривце због чега јрм. Василија премештају 1938. године у Монашку школу у Високим Дечанима па убрзо, 1939. године у битољску богословију. Премештај јрм. Василија и других професора изазива штрајк ученика богословије, након чега бива спроведена детаљна истрага што, на крају, доводи до утврђивања одговорности ректора и његовог пензионисања. Стање у битољској богословији је било слично оном у призренској, па јрм. Василије поново шаље дописе Светом синоду и извештава о злоупотребама ректора Николе Ђорђевића. Након две године и он бива пензионисан.

Убрзо након доласка у Битољ, о. Василије је од стране епископа битољског, доцније бањалучког, свештеномученика Платона произведен у чин синђела, а године 1941. у Жичи добио је чин протосинђела. И поред свих невоља и премештаја, будући владика Василије редовно пише и објављује радове у црквеним и грађанским часописима, пишући о важним и савременим темама.

Сл. 4. Јеромонах Василије у Хиландару 1933. (седи доле лево)

Други светски рат и заточење у Војловици

Синђел Василије се није дуго задржао у Битољу. Бугарски окупатори га 13. јуна 1941. године, као и остале клирике, протерују и он одлази у манастир Жичу, а затим, заједно са Светим Николајем Жичким, у Љубостињу. Из Љубостиње су крајем 1942. године ова два светила српске цркве одведена у манастир Војловицу у Банату, где су чувана у строгој изолацији, под стражом Гестапоа. Поред Светог владике Николаја и владике Василија у Војловицу је доведен и проф. Јован Велимировић, синовац владике Николаја, потоњи епископ шабачко-ваљевски. Ту је од маја 1943. године био заточен и патријарх српски Гаврило, доведен из манастира Раковица код Београда. По речима владике Василија: „Немци су се бојали да патријарха и владика Николаја не украде која од оружаних група, па би их искористила за позив народу на општи устанак против Немаца.“⁽⁴⁾ О суморним и тешким данима заточеништва, о бризи за српски народ, за љубостињске монахиње и пиротски родни крај речито нам говори дневник који је синђел Василије водио током интернације у Војловици. Дана 30. 1. 1943. г. записао је следеће: „Често мислим на Љубостињу. Сестре су готово саме остале, а велики су послови. Има пуно насртљиваца на манастирску имовину; чак их помажу они који имају неку

Сл. 5. Јеромонах Василије
иза Светог владике Николаја

власт. Свакако због тога врло често и сањам манастир и сестре.“⁽⁵⁾ О свом пиротском крају синђел Василије је често мислио, и у сну и на јави. Тако 9. марта 1943. г. описује један сан: „Сањам да сам у мом селу Великом Јовановцу код Пирота. На кући мога пријатеља Станимира Андоновића је велики

жути црквени барјак. Обазрем се и видим да је цело село окићено таквим барјацима. Жути као од злата да су саливени. На моје питање зашто ће им на кући барјаци, пријатељ Станимир ми одговори:

- Траже Бугари да истакнемо њихове заставе. Ми нисмо хтели, а направили смо се као да не умемо да направимо њихове заставе, па смо место њих истакли црквене барјаци.

Од радости, што су моји сељаци тако добри Срби, плакао сам дуго...“⁽⁶⁾

Исте године, 21. октобра, синђел Василије пише следеће: „Ноћас сам у сну био у Пироту. Успут срећем сељаке у црним шајкачама. Сетих се да такве шајкаче носе због забране Бугара да се носе праве шајкаче. То ме опомене да нисам могао и овамо доћи без исправе.

Пођем до Цркве. Нема у њој престола. Црквењак ми објашњава да су га Бугари однели. Због тога дуго плачем...“⁽⁷⁾

Овај дневник из ратног периода прворазредан је извор не само за животопис владике Василија, већ и за житије Светог Николаја Жичког. У њему налазимо мисли и речи Светог владике Николаја у вези судбине Срба у времену Другог светског рата, записане од стране његовог најближег сазаточеника, синђела Василија.

У септембру 1944. године Немци се повлаче и са собом одводе патријарха Гаврила и Светог вл. Николаја, а синђел Василије и проф. Јован Велимировић долазе у Патријаршију у Београд, залагањем митрополита Јосифа. Како је због тешког стања у којем се Црква нашла након доласка комуниста, боравак синђела Василија у Београду био неодржив, он већ крајем новембра 1944. долази у своју родну кућу у В. Јовановац. Након кратког предаха, страдање оца Василија се наставља. Овога пута његови мучитељи нису немачки окупатори, већ српски комунисти. У новембру 1946. године комунистичка власт, дишући мржњом на све што је српско и православно, без икакве кривице хапси будућег владика Василија. Истовремено је ухапшен и Свети Јустин Ђелијски, који

Сл. 6. Свеске
Василијевог дневника

Сл. 7. Слика старог манастира Пресвете Богородице у Сукову

је боравио у манастиру Суково код Пирота и са којим се о. Василије у то време често виђао и служио у манастиру. „У Пироту су оба ова изрјадна духовника затворени и на разне начине мучени и малтретирани, на петнаест дана пре светог Николе, 3. или 4. децембра 1946.године. После седам дана, када су иследници завршили свој посао и уверили се у ОЗНИ да то нису никакви политички противници, већ духовници хришћанске вере и науке, спровели су их у Београд, где су у затвору провели још седам дана. Отац Јустин причао је доцније ћелијским сестрама и својим ученицима, младим монасима, да су у посебним ћелијама били затворени. Петнаестог дана, на Светог Николу, њихову крсну славу, протосинђел Василије Костић запевао је у јутарњим часовима у затвору Тропар светом Николи. Ту лепу црквену песму отац Јустин чује и понови гласно, тако да су обојица чули један другог и тако сазнали да се налазе у суседним затворским ћелијама. Истог дана пуштени су на слободу, 1946.године, и то заузимањем код Владе и Президијума, како веле, неког Авиног школског друга, који се тада налазио у влади, као и на интервенцију митрополита Јосифа Цвијовића, који је негде до тог времена замењивао заточеног патријарха Гаврила.“(8) На своју крсну славу, ова два велика исповедника православља, заједно служе литургију у капели Патријаршије, благодарећи Богу и Светом Николи за избављење.

Владика Василије остаје у Патријаршији на дужности у Патријаршијском управном одбору, а 24. фебруара добија назначење за професора у Призренској богословији. Међутим, не одлази у Призрен, већ 6. јуна бива изабран, а 8. јуна хиротонисан за епископа бањалучког. Примајући жезал, владика Василије је рекао: „Ја идем на једну такву епархију. Идем на епархију свих Светих; на епархију знаних и незнаних јунака. Идем на епархију попличану лобањама и костима једне трећине православних Срба тамошњих. Идем на епархију опрану крвљу и сузама најбољих синова и кћери Цркве наше, на челу са мучеником владиком Платоном и другим свештеномученицима. Поклонимо се тим Светим Жртвама; нека им је слава и хвала што не скренуше са пута Светосавског...“ (9)

Сл. 8. Велики пријатељи и велики оци Светосавске Цркве: Владика Василије и ава Јустин Ђелијски из позних дана

Епархија бањалучка

Сл. 9 Млади владика Василије

Многострадална епархија бањалучка добила је достојног пастира – многострадалног вл. Василија. Стравичне и нељудске злочине које су чиниле усташе у време Другог светског рата над побожним и честитим народом овог краја наставили су, али прикривено, комунисти након „ослобођења“. Многе цркве су биле срушене (од преко две стотине цркава, више од половине је било срушено), многа села затрta, многи људи, свештеници па и сам епископ бањалучки мученички су страдали. Доласком владике Василија започиње обнова у сваком погледу. Устоличен је 20. јула 1947. године од стране епископа зворничко-тузланског Нектарија,

али не у Саборној цркви, срушеној од стране усташа и обновљеној тек 1972. године, због ометања комуниста.

За време управљања еп. Василија, бањалучком епархијом обновљене су многе цркве (између осталих цркава у Мркоњић граду, у Густоварима, Брезачинама, Клашницама...), манастири (Гомионица) и епархијска библиотека, такође уништена од стране усташа. Уз материјалну обнову обнављана је и жива црква, рукополагани су нови свештеници и школовани будући.

Владика Василије је Свету Литургију служио често „и под ведрим небом, као нпр. у Стројицама у Јању. Служио је више пута парастос жртвама усташким, помагао породице поубијаних свештеника. Апостолски је ушао у народ, животом и живом речју сведочио Јеванђеље. Тада када није имало ни добрих путева, ни

превозних средстава, ни добрих преноћишта, он је путовао и пешке, и на коњу, чезама или таљигама. Спавао је и по старим полуразрушеним кућама, вајатима па и шталама. Али је свуда стизао, и одлазио свуда где су га звали, да ни један човек не остане ван Цркве и спасења.“ (10)

Претходник вл. Василија на епископском трону, свештеномученик Платон, мученички је страдао од усташа 5. маја 1941. године, не желећи да своју паству остави крвожедним вуцима. Његов гроб се налазио на војничком гробљу, запуштен и скоро поравнат са земљом. На годишњицу његовог мученичког страдања, 5. маја 1948. године, еп. Василије је у капели у Бањалуци одслужио литургију, а затим, у пратњи свештеника и верног народа, одржао слово и освештао надгробно знамење свештеномученика Платона.

Ревност за Цркву вл. Василија сметала је безбожним комунистичким властима. Схвативши да благочестиви народ бањалучке епархије, вођен својим архипастиром, не оставља пут Христов, комунисти настоје да вл. Василија прогнају са катедре. Године 1950. оптужују га да је био љотићевац, да је скривао четнике за време рата и да је „слушао радио и преносио вести са радија у ратно-хушчачке сврхе“. Ове измишљене оптужбе доводе до протеривања вл. Василија од стране Државне безбедности БиХ, без суђења или било какве писмене одлуке. По речима самог вл. Василија „овоме је узрок само Свештеничко удружење, и ништа друго.“ Свештеничко удружење је било комунистички изум, који је требало да Српску цркву уништава изнутра, а вл. Василије је настојао да овом нечасном удружењу не дозволи деловање у својој епархији. После четрнаест месеци изгнанства и многих интервенција Српске цркве, бањалучки епископ се враћа на своју катедру. По повратку у Бањалуку, вл. Василије наставља свој архипастирски рад са истом љубављу и трудом. Велики хришћанин и Србин, своју љубав не пружа само својој браћи по вери, већ и осталима, католицима и муслиманима. Ови су то умели да препознају па тако септембра 1952. године, приликом освећења православне капеле у Котор вароши од стране вл. Василија, тамошњи жупник и хоца позивају своје вернике да присуствују овом богослужењу. Истинска хришћанска љубав вл. Василија није имала границе, а

оптужбе комуниста за мржњу према другим народима биле су очигледно лажне.

Свештеничко удружење, то кукавичје јаје подметнуто од стране безбожне власти, заједно са комунистима наставља нападе на вл. Василија. Већ у августу 1953. године почиње нови прогон, овога пута много гори од претходног. О томе владика Василије детаљно пише у извештају Светом синоду, након доласка у Београд, 23. августа.

"У вези мога протеривања из Бањалуке на дан 22. августа о. г. част ми је поднети Светом Архијерејском Синоду следећи извештај.

Дана 18. августа ове године, уочи Преображења, руководиоци Социјалистичког савеза радног народа Југославије у Бањалуци одржали су на разним местима у Бањалуци конференције, на којима су ме нападали да не сарађујем са народним властима, да сам сарадник окупатора, непријатељ данашњице и народа. Рекли су да сам за Преображење заказао црквени збор у ребровачкој цркви, који ћу претворити у политичке манифестације. Црква је на периферији Бањалуке. После ових конференција, један део њихових учесника пошао је да демонстрира. Поред епископије прошло их је 150-200 људи и жена око 9 часова вичући: "Доле владика Костић, напоље из Бањалуке, напоље из земље, доле народни непријатељ, доле крваве мантије, где му је Дража Михаил-овић!" Претили су ми, да се не усудим држати тобоже заказани збор у Ребровцу. Наглашавам, да ова црква не слави Преображење као своју славу, већ Малу Госпојину, те уопште није било потребе, да тога дана буде ма каква специјална свечаност, којој бих и ја присуствовао, нити је у том смислу ишта предузимано. У Бањалуци је за 20. август заказан митинг. Људи су лично позивани да дођу на митинг, који је одржан између 6 и 8 часова увече. На њему су поновљени напади против мене са ранијим паролама и поклицима. Донет је и закључак, да ми делегација од девет-десет људи саопшти да напустим Бањалуку у року од 48 часова. Поменута делегација посетила ме је у Епископији на дан 21. августа око осам и по часова изјутра. Предводио ју је просветни инспектор Драго Зечевић, учитељ, а били су и Никола Бабић, професор, Поповић, директор банке и још неколико особа и једна жена међу њима, чија су ми имена непозната.

Делегацију сам примио у присуству мога архијерејског заменика протојереја-ставрофора Ђорђа Врањешевевића и протојереја Бранимира Давидовића, секретара Црквеног суда. Сви чланови делегације ушли су у моју канцеларију са рукама позади, не поздрављајући се ни с ким. Драго Зечевић је рекао: "По одлуци народа Бањалуке на синоћном митингу, дошли смо да Вам саопшtimo, да напустите Бањалуку у року од 48 часова, у противном, за последице не носимо одговорност. Вама као сараднику окупатора, непријатељу народа и данашњице нема места у Бањалуци". После овог усменог саопштења упитао сам да ли имају писмену одлуку, на коју бих се ја у законском року жалио. Иначе, овакву одлуку не могу да примим на знање, нити могу да јој се повинујем. По постојећем кривичном закону нема казне протеривања из места пребивања, те је не могу изрицати ни надлежни редовни судови у држави, па ни било какав скуп људи. Ја се могу повиновати само законитим одлукама одговорних државних органа и власти.

Скоро у покрету да пође, Зечевић је рекао: "Народ не даје писане одлуке и они такве одлуке немају. Народ има права да доноси такве одлуке, јер је изнад власти и свака власт од њега потиче". Рекавши ово, Зечевић и делегати су пошли. Позвао сам их да ме до краја саслушају, као што сам и ја њих саслушао, што

Сл. 10 Стара Бања Лука

они нису учинили. Пратећи их ја сам рекао: "Народ је своју власт пренео на одређене државне органе и власти, које у име народа говоре и суде. Према томе, не може сад народ ту власт одузимати и стављати се изнад позитивних закона".

Одмах из овог разговора брзојавом сам известио Свети Архиепископски Синод о мом одговору делегацији. Затим сам упутио званичан акт Градском одбору Секретаријата за унутрашње послове у Бањалуци са плаћеним одговором. У акту сам известио управне власти о демонстрацијама против мене, о митингу и о усменом саопштењу делегације са митинга. Молио сам да ми се гарантује безбедност, која се пружа сваком грађанину ФНРЈ, чак и онима, који су због преступа по закону осуђени. Овај писмени акт лично су предали мој заменик Врањешевећ и секретар Давидовић начелнику Секретаријата Ирфану Карабеговићу. Обећао је да ће ствар проучити и дати одговор. После подне истога дана Секретаријат је позвао проту Врањешевећа. Карабеговић му је вратио мој акт незаведен и усмено рекао да ми власт не може гарантовати безбедност. Заштита се пружа појединцима кад им безбедност буде угрожена од појединаца, а овде је у питању воља народа изражена на митингу против чега се ништа не може учинити. "Тако реците Ви господину владици Костићу" рекао је на крају проту Врањешевећу Карабеговић.

У међувремену стигао је и брзојав са одговором Његове Светости да, по одлуци Синода, одмах кренем за Београд. То сам могао да учиним тек сутрадан 22. августа возом који полази у девет и четврт увече из Бањалуке за Београд преко Добоја, а рок је истицао тек 23. августа пре подне.

На дан 22. августа тачно у девет часова увече кренуо сам колима на железничку станицу. Са мном су били прота Врањешевећ и протођакон Илија Адамовић. Од саме Епископије за нама су појурила разна

лица - мушка и женска - вичући: "Хоћеш писмено, ево ти писмено, добићеш од народа, који те чека, доле брадоње, доле народне непријатељи и сарадници окупатора". Један се прилепио уз кола и псовао ми је Бога, други крух, а трећи хлеб! Кочијаша су приморали да вози главном улицом поред хотела "Босна". Ту је било нешто света више и чуле су се речи и повици слични ранијима. Пред станицом је било више света и чули су се жешћи повици и груби испади на мој рачун. Многи су почели да нам се приближују. Како смо ушли у станицу и пошли ка излазу на перон, тискање је било све веће, а повици са разних страна све бучнији. Потискивали су нас док нас нису прибили уз вагоне теретног воза, на којима су стајали демонстранти. Камилавку су ми пробили и оборили каменом и нестала је под ногама оних, који су наваљивали на нас. Почела је да пада киша и ја сам стајао пола сата гологлав на киши, изложен разним шиканама: плували ми у лице, покушавали да ме вуку за браду, ударали ме по глави, гађали парадајзом, гађали ме шљунком и камењем са перона. Нису штедели ни мога заменика, иако су му се извињавали да то није намењено њему, већ мени. Неко од руководиоца Комитета говорио је и позивао присутни народ да види владику Костића, народног непријатеља, који мора да напусти Бањалуку. Један подофицир стално ми се уносио у лице и говорио: "Ми смо материјалисти, верујемо само у материју, а не у бесмртност душе, како ви попови учите. Признај да је то бесмислица. Ти си сарађивао са окупатором, а нећеш са данашњим властима. Видиш, зато те народ тера. Признај да си погрешио, покај се!" Други је викао: "Хајде, реци нешто овом народу; одржи један говор и признај да си издајник. Иначе вади пасош па иди из земље". С времена на време неки су се пробијали између кордона милицајаца и шутирали ме, неки су ме ударали рукама по слабинама, бутинама и леђима. Највише су ме гађали по откривеној глави парадајзом, шљунком и каменицама. Тежу озледу добио сам каменицом по глави изнад десног увета, где је расечена кожа те је дуго успут крварило. Каменицом су ме ударили по десној обрви и носу. Два пута сам био оборен на перон

Сл. 11. Крвава и поцепна мантија
владике Василије се данас чува у Жичи

и пао сам преко шина. Једни су ме вукли на једну, а други на другу страну, те су ми поцепали пелерину и горњу мантију.

Воз је био заустављен даље од станичног перона. Са поласком је закаснио више од петнаест минута. Док су ме два милицаја водила ка возу, дотле су ме разна лица од позади вукла за мантију, тако да сам се једва попео на воз. Умало ме са степеница вагона нису оборили на земљу.

Био сам извадио карту за другу класу, али, тобож, није било места, те су ми нашли места у трећој класи. Путници су почели да протестују што су ме довели међу њих, да због мене "страдају" и они. Кроз отворен прозор неко је пружио руку, дохватио ме за десни рукав горње мантије и поцепао га. Кад је прозор затворен, каменицом су га споља разбили. Иако су ме милицајци уверавали да су ми ствари убачене у вагон, оне су остале у Бањалуци, потпуно сачуване и ја сам допутовао без њих у Београд.

На две-три успутне станице улазили су младићи у мој купе, подсмевали ми се и вређали ме. Једна ученица, гледајући у мене, говорила је присутнима: "Видите колика му је брада! Срам га било! Издајник један. Колико ли је наших поклао на Дрини? Овако би га клала" - завршила је показујући десном руком као да у њој држи какав нож или мач. Воз којим сам путовао, стигао је у Београд 23. августа око седам и по часова изјутра. Члановима Светога Архијерејског Синода показао сам своје ране, крв, исцепану пелерину и мантију и усмено им испричао све што овде писмено подносим Светом Архијерејском Синоду. С тога мислим није потребно да подносим било какав лекарски извештај или уверење о мојим повредама.

За овакав поступак према мени нисам дао месним партијским и фронтовским руководиоцима никакав повод. Од мога поврата у Бањалуку, где сам остао два месеца, нисам ишао нигде ван Бањалуке, нити сам кога свештеника позивао на одговорност, ако је члан Свештеничког удружења, нити сам пак писмено ни усмено објашњавао нови Закон о верским заједницама, нити има трунке истине у дописима разних новинара по дневним листовима, који сервирају очигледне неистине без обзира на морал новинара, који их обавезује, да само проверену истину износе у јавност. Оно што се десило са мном на железничкој станици у Бањалуци 22. августа

1953. године превазилази линч црнаца и испаде против хришћана првих векова хришћанства, јер се дешава у културном, напредном и просвећеном двадесетом веку у Југославији".

Ово је време прогона многих епископа и клирика. Епископ Варнава Настић је лажно оптужен за шпијунажу и прогнан, владика зворничко-тузлански Нектарије такође, а са њима и многи други монаси и свештеници. Навикао на прогоне и злостављања, вл. Василије не чини уступке комунистичкој власти и борећи се као храбар борац Христов, враћа се на своју катедру након четири месеца прогонства, децембра 1953. године. Вративши се из другог прогонства на своју катедру, вл. Василије наставља рад на обнови вере, како у својој епархији тако и у Српској цркви. Редовно пише чланке и осврте на многобројне отворене и скривене нападе на Цркву Христову (секте, разарање народног морала, „научни атеизам“, комунистичка безбожна пропаганда...). Исто тако, својом речју упознаје читаоце са огромним благом наше вере, дајући одговор на свако савремено питање. Писана дела вл. Василија била су израз његове сталне брига за црквени живот и све оно што је могло да нанесе штету Телу Христовом. „...Реаговао је у више случајева, али најјаснији и најоштрији је био у два случаја: одбрана православне вере од покушаја унијаћења и уношења неправославних елемената у њу и одбрани својих учитеља.

Владика Василије се у својим полемикама не бави само анализом онога што брани, већ приказује мисли и идеје и вјерују онога којем опонира. Ни у једној полемици не задовољава се само пуким набрајањем података који иду њему у прилог, већ користи обиље чињеница супротних његовом мишљењу, да би стављајући их читаоцу на увид, на истоме месту, читалац стекао потпун и јасан увид у проблематику.“ (11). Поред тога, вл. Василије је био и члан Комисије за издавање Србљака, богослужбене књиге са службама Срба светитеља.

Као један од виђенијих епископа наше Цркве, труди се да сузбије утицај комунистичке власти на црквене послове. Оштро се противи одласку наше црквене делегације у СССР, о чему говори службена белешка „Информација о православној цркви“. Комисије за верска питања комунистичке Југославије: „...После повратка делегације из СССР-а у реакционарном делу клера СПЦ покренута

Сл. 12. И у великим
искушењима владика није
заборављао свој завичај.
На овој мермерној табли
Старе пиротске цркве ме-
ђу добротворима стоји
и име "Dr Василије,
епископ бањалучки"

је /иницијатор Василије/ кампања против посете делегације СПЦ Руској цркви, а под мотивацијом и изговором огромне штете коју ће угледу СПЦ донети полагање венца на Леџинов гроб, које ће се нарочито у иностранству тумачити као поступак цркве која „пактира са комунистима“ и томе слично...“ (12)

Са друге стране, непријатељи цркве и српског народа не престају са својим безбожним насртајима на светиње. У извештају који је Свети синод 1954. године упутио савезној Комисији за верска питања, помињу се, поред осталог, комунистичка недела у епархији бањалучкој:

„- Ометање храмовне славе у Слатини, на Петровдан.

- Протеривање протојереја Јована Прерадовића из своје парохије у Вијача нима, уочи Велике Госпојине.

- Демолирање цркве и злостављање свештеника Светозара Лотике, пароха дубичког и његовог црквењака о Преображењу у манастиру Моштаници.

- Протеривање свештеника Андрије

Раичевића, пароха старомајданског и предаја писмене одлуке од стране организације Социјалистичког савеза радног народа НР БиХ у Мајкић Јапри, где му се забрањује долазак у село, претећи му демонстрацијама.

- Ометање богослужења у Маглајанима, Штрпцима, Бистрици и Омару, напади на свештеника и повици на попове и владикау бањалучког.

- Писмена претња и забрана свештенику Самарџићу да долази у село Колар да врши парохијске дужности.

- Протеривање свештеника Војина Синџића, пароха јошаничког и саопштење да се више не враћа у парохију.

- Прављење сметњи свештенику Недељку Алвиру, пароху великошљиванском.

- Напад на свештеника Јована Улетиловића.

- Напад непознатог лица ноћу на стан свештеника Данила Ђуђана и на цркву у селу Вранешима.

- Напад на свештеника Ратка Граовца, пароха имљанског, који због отказа стана мора да напусти парохију.

- Кажњавање са тридесет дана затвора Рада Мачкића, служитеља епархије бањалучке, који је приликом прогона епископа бањалучког Василија из Бањалуке хтео истом да обезбеди место у возу.

- Кажњавање свештеника у Мркоњићу због држања житне молитве на сеоском гробљу.” (13)

Године 1958, 5. јула, упокојио се патријарх српски Викентије. У септембру исте године одржан је Свети архијерејски сабор на коме је изабран нови патријарх. Знајући да би присуство вл. Василија на Сабору имало велики утицај на избор новог пастира Српске цркве, комунисти га непосредно након доласка у Београд хитно позивају у Бањалуку, оптужујући га за измишљено кривично дело. Хапсе га и држе у Бањалуци све до 17. септембра, када је избор за новог патријарха већ био завршен. За новог пастира Српске цркве био је изабран Герман Ђорић, дотадашњи епископ жички. Он ће жичком епархијом администрирати наредне три године, а након тога ће за новог епископа Жиче бити изабран вл. Василије, у мају 1961. године.

На трону епархије жичке

Преласком на нову епархију вл. Василије наставља свој труд на обнови Цркве и на њеној одбрани од многих напада. У тешким временима комунистичке пропаганде и богоборства требало је много снаге и умешности да се поверено стадо словесних оваца сачува и увећа. Владика Василије није запостављао ниједну страну црквеног живота. Поред обнављања монаштва, рукополагања свештеника и школовања младих богослова, обнова старих и изградње нових цркава и манастира, он се активно бави богословским радом, саставља посланице и беседе.

Сл. 13. Обилазак Жичке епархије

Са друге стране, неуморно се трудио око обнове и зидања црква и манастира. Тако је за време свог управљања жичком епархијом осветио, између осталих, цркве у Трнави код Рашке, у Субјелу, Горњем Милановцу, Великој Дренови, Кремнима, Брезовици, Стопању, Каони, Ивањици, Заграђу, Косјерићу и многе друге, као и цркве у манастиру Вољавчи и Рачи. Уз то, обновио је и Владичански конак у манастиру Жичи, спаљен за време рата и Владичански двор у Краљеву.

Као један од чувенијих и активнијих епископа, вл. Василије је имао запажену улогу у активности Српске

цркве на 1. и 2. Свеправославној конференцији на Родосу 1961. и 1963. Године 1962. постаје члан комисије Св. Синода за исправку превода Новог завета, чиме је наставио рад започет још за време Другог светског рата, када је са Светим вл. Николајем у манастиру Војловици радио на исправљању Вуковог превода.

Иако у позним годинама, вл. Василије је неуморно радио на просвећивању и буђењу српског народа. Године 1971. на освећењу цркве у селу Брезна код Горњег Милановца владика је, погођен забраном деци од стране школе да присуствују освећењу, изрекао беседу због које су га комунистички безумници осудили на затворску казну. У овој беседи, пред 2000 верника сабраних на богослужењу, владика Василије, слично Светом Јустину Ћелијском, оштрим речима говори о ужасним последицама које комунистичка просвета оставља на душу српског народа. Безбожна власт га оптужује за кршење јавног реда и мира и 27. априла 1972. године

осуђује га на 30 дана затвора! Текст ове беседе, коју је владика Василије записао са магнетофонске траке, а иначе је изрекао усмено, гласи:

“Боже правде ти што спасе од пропасти досад нас, чуј и одсад наше гласе и од сад нам буди спас. Моћном руком води, брани српски род, српски народ, Српску Цркву, моли Ти се сав српски род.

То је српска химно браће и сестре, која је најлепша молитва не само српског народа, него може да је узме сваки народ за своју (заставу) химну.

Ја сам ову здравицу данас почео овом химном српском, народном и црквеном зато што видим, читам и чујем да наша браћа Хрвати певају „Љепа наша домовино“, а Словенци „Ој, јуначка земљо мила, напред заставе у бој“ - и не знам шта дање. Ово је много лепша наша и много старија. А ја мислим да није српски народ најгрешнији на кугли земаљској да не може да пева овако лепу песму своју и најлепшу молитву, који је српски језик могао да изговори до данас.

Овде су споменути бивши епископи жички: блаженопочивши Сава Дечанац, владика Јефрем Бојовић и владика Николај Велимировић. Ја сам захвалан Господу Богу што сам после ових великих наших архијереја и ја дошао у Жичку епархију. Владика Сава Дечанац је био у мом месту, у Пироту, српски учитељ за време Турака и има нај...(прекид траке).

Ви читате и знате да су многи омладинци без домаћег васпитања, без солидног васпитања у школама, највеће силеције, читате да често пута пуцају на своје учитеље и професоре у школи или га пресретну на улицама београдским па га премлате. То је резултат таквог васпитања, васпитања које су до данас показали они који забрањују деци да дођу овде.

Ја сам рекао да су то неписмени људи, иако предају писменост и кажу да су свршили школе, јер писмени људи и просветни радници морају да знају ко је био Свети Сава и да није било Светог Саве они не би знали ништа. А све што зна српски народ, и прост народ, и школовани људи, сељак и професор универзитета, то су били од Светог Саве, и до рата ми смо му одавали признање.

А после рата наши посветни радници избацили су Светог Саву са универзитета. Избацили су његову икону која је била у свечаној

сали (Универзитета у Београду). Тамо су задржали иконе обичних људи. И то су велики људи: Вук Караџић, Доситеј Обрадовић, чак и Штросмајера су узели - то је католички владика - и многе друге. То су велики, али су они само људи, а Свети Сава је Светитељ. Њима је сметало то светитељство па су га огласили за Саву Немањића, али народ зна за Светог Саву. Он јесте Немањић, али је Свети Сава, а то је много веће него Сава Немањић. И тим нашим просветним радницима, неписменим, сметао је Свети Сава, па су га избацили са универзитета и прогласили његове улице - где их још има по градовима и мањим местима, са натписом: Свети Сава - они су написали: Сава Немањић. Али је само један Свети Сава и Архиепископ и Просветитељ српски, од чијег капитала живимо и ми данас и од кога већег није било и неће бити. Ја сам рекао да ти људи, који забрањују деци да дођу овде, не знају историју, не знају ко је Свети Сава, не знају шта је Свети Сава оставио српском народу. Ти исти људи кад доведу (касније овде) децу, они ће говорити о архитектури овог храма. Они ће им говорити када их одведу у Жичу о иконографији, о великим уметницима који су то радили. Када их доведу у Дечане исто тако ће говорити о лепим фрескама и архитектури тога манастира и о фрескама, о живопису. И кад их одведу у Манасију или Раваницу, у Лазарицу, у Љубостињу, Пећку Патријаршију – свуда ће они њима говорити као научници, да покажу деци како много знају.

Сл. 14. Свети владика са децом

Али не знају азбуку у правом смислу. Када би знали азбуку они би прво говорили деци о оном духу који је био покретач главни да се подигне овај храм, и Жича и Студеница, и Љубостиња, и Манасија, и остали велики царски манастири српски и велике задужбине који је српски народ подигао. А

то је била вера у Христа Спаситеља. Да није било Православне вере код ових, код Милоша (Обреновића), који је зидао овај храм и који је подигао, можда још 40-50 и више богомоља за време своје владавине, не би се видео данас ни један од његових храмова, ни једна задужбина његова. И да није било вере код Светог Саве не бисмо ми данас писали српски, него бисмо писали, можда арапски, турски и ко зна којим бисмо се писмом служили. И да није било велике вере код Првовенчаног Краља и код Стефана Високог, сина светитеља кнеза Лазара, не бисмо знали за Манасију, и да није било такве вере код кнеза Лазара, не би се знало за Косово или Раваницу и за Лазарицу у Крушевцу и за остале велике светиње и задужбине српске. То је најглавније, браћо и сестре, и главније од архитектуре и од живописа и од иконографије и од свега. А наши просветни радници и културни радници, како хоће, када воде децу па им показују, они избегавају да им кажу оно што је главно, да је главни покретач свега овога била вера Православна, вера Праотаца наших, вера у Христа Спаситеља, вера у Свету Тројицу: у име Оца и Сина и Духа Светога. А на тој вери почива све што имамо у овој земљи. Да није те вере, одавно би пропали и земља и свет. Ја се радујем што сам данас у вашој средини, што сам вас видео; неке од вас сретао сам и на другим местима, али не овде у Брезни у овом великом и овом светом месту, где су се васпитавале оне генерације које су водиле велике војсковође наше:

Сл. 15. На путу за Ћелије код аве Јустина са епископима Јованом, Хризостомом и Павлом, будућим патријархом српским

Војвода Мишић и Војвода Путник, и Војвода Степа, и Војвода Петар Бојовић и Војвода Јанко Вукотић, и Велики Краљ Петар и Александар и други који су донели слободу свима вама, јер су се борили за оно што је главно, за Крст Часни и Слободу Златну. То је писменост, браћо и сестре, и то су писмени људи, којима нису достојни да скину блато са обуће ови који децу одводе од цркава и забрањују им да дођу у цркву, и који не васпитавају будуће грађане који ће бранити своју земљу, већ васпитавају силеције који ће је рушити. Амин!" Затворску казну у периоду од 27. јуна до 26. јула 1972. године владика Василије је одслужио у краљевачком затвору, несумњиво радујући се венцу исповедништва за Господа Исуса Христа. Ведрина духа није напуштала вл. Василија ни у затвору, па је тако својим посетиоцима вл. браничевском Хризостому и Стефану далматинском пренео како је понео „у затвор и два рукописа који су му пре годину и више уступљени на предлог и оцену (ако смо добро разумели: Цисаржев II део Црквеног права и неки превод протe Миодрага Михајловића из Ниша). Вели, да није доспео у затвор не би те рукописе годинама прегледао, а сада су му добро дошли као разонода и забава.“ (14)

Срамна пресуда о затварању вл. Василија је поништена тек 2014. године, када је одлуком Окружног суда у Чачку рехабилитован владика Василије, а са њим и свештеници Тихомир Величковић и Радиша Драшовић: „Оценом изведених доказа Суд је утврдио да су епископ жички Василије (Костић) и свештеници Тихомир Величковић из Мрчајеваца и Радиша Драшовић из Луњевице проглашени одговорним и кажњени из чисто политичких и идеолошких разлога, а да никакав прекршај нити било какво кривично или друго кажњиво дело нису учинили, чиме су испуњени услови за њихову рехабилитацију.“

Након изласка из затвора, вл. Василије наставља свој многотрудни рад у жичкој епархији и целој Српској цркви. Године прогона, патњи и непрестане борбе оставиле су последице на његово здравље. Пет последњих година свог живота вл. Василије се борио са тешком болешћу. Упркос боловима и тешкоћама сачувао је ведрину духа и никада се није жалио. Након сваке операције, којих је било три, враћао се својој епархији и својим дужностима. Ипак, болест је узимала маха и кончина вл. Василија се приближавала.

На Велики уторак, 25. априла 1978. године упокојио се вл. Василије жички и бањалучки, велики борац за Цркву Христову. Пред смрт, у зору, владика се причестио и убрзо је мирно предао своју душу Господу Многожељеном. Сандук са телом вл. Василија био је постављен у цркви Спаса у Жичи, и њему су почели да притичу верни из свих крајева наше Цркве, на поздрав и благослов. Уз присуство великог броја архијереја, више стотина монаха, монахиња и свештеника, као и уз небројено мноштво верног народа (неколико десетина хиљада људи) часно тело вл. Василија погребено је на монашком гробљу у Жичи и предато земљи на чување до Другог доласка Христовог, Кога је владика посветио сав свој овоземаљски живот.

Последњи поздрав вл. Василију упутили су епископ Сава шумадијски и о. Гвозден Адамовић, који су топло и надахнуто говорили о владикином животу и раду. Беседу епископа Саве преносимо у целини, као сажетак свих оних великих дела која је вл. Василије учинио у свом плодном и многотрудном животу.

Сл. 16. Погреб владике Василија

Слово епископа шумадијског Саве на опелу епископа Василија

По пети пут се отворио Диптих Српске православне цркве за ових осамнаест месеци да упише једно еминентно име, епископа Василија, једног од најугледнијих архијереја наше цркве.

Више од пет година анђео смрти је стајао крај његове главе, чега је епископ Василије био дубоко свестан.

Више од пет година он је „носио Христово умирање на свом телу“ (II Кор. 4, 10) и спремао се за достојан сусрет са својим Господом, коме је скоро пола века служио искрено, верно и одано

као свештеномонах и епископ Српске православне цркве. Отишао је од нас када нам је био најопотребнији и у време најсветије за целу Православну цркву. Пре два дана, кад је цела Православна црква, на разним језицима и на разним континентима, запевала једну потресну црквену песму која почиње речима: “Где жених долази...” Жених цркве наше дошао је по епископа Василија.

Сви ми православни хришћани током целог нашег живота молимо се Господу нашем да нам крај буде “хришћански, без бола, без срамоте, миран...” Такав је био крај епископа Василија, јер је Господ услишио његову молбу. Господ који је рекао за себе: “Ја сам хлеб живота...” (Јн. 6,35), сишао је пре два дана са неба и сјединио се са слугом својим владиком Василијем, неколико сати пре његове смрти, у Светој тајни причешћа.

“Благо онима који одсад умиру у Господу... јер дела њихова иду за њима” (Откр. 14, 13). Многа дела ће отићи за владиком Василијем, али многа дела су отишла већ пре њега, тамо где је отишла душа његова.

Душа његова напустила је трошно тело и код “Господа се настанила као код куће” (II Кор. 5,1), да је предамо овде на Монашком жичком гробљу, на месту које је Свети Сава ногама својим светио, а дух његов да испратимо тамо где је Господ са светим анђелима својим.

Данас плаче Карловачка богословија, која га је запамтила као необично вредног и ревносног ученика вазда са књигом у руци.

Плачу данас богословије у којима је он службовао и спремао одушевљене свештенике Српске православне цркве, јер је и сам био одушевљен “слуга Бога свевишњег”. Горео је за дело Господње. Речено је да само онај који гори може и друге запаљивати. Владика Василије је запаљивао генерације и генерације ученика богословија и монашких школа.

Сл. 17. Поклоници на гробу вл. Василија

Плаче данас за њим Бањалучка епархија на чије је мученички престо сео 1947. године и видао ране Цркве наше у поносној Босанској Крајини. Свима је био тамо све: и отац и мајка. Васпо­стављао је црквени живот, слао прве послератне кандидате у богословије, рукополагао младе свештенике, обнављао порушене цркве и манастире.

После таквог плодног рада постаје епископ жички и намесник престола Светог Саве. Долази на најсветије место за сваког Србина и за сваког православца, да ових пуних седамнаест година достојно делује и високо носи заставу Српске православне цркве. Оставља за собом читав рукопис младих свештеника које је он школовао и својим рукама рукоположио. Оставља манастире пуне монаштва, у којима се служи Литургија и пева Богу и дању и ноћу. Оставља обновљени двор овде у Жичи и нови конак у Краљеву. Оставља сређену Епархију у коју је уткао себе као добар домаћин у дому Светог Саве. Путовао је по њој и здрав и болестан и могао је данас са псалмопевцем Давидом рећи: “Певао сам Господу за живота својега, појао сам Богу својему докле год сам био”. (Пс.103,33)

Плачу данас епархије којима је администрирао, посебно Нишка, где је довршио зграду епископског двора.

Плачу данас српски архијереји, јер губе једног од најеминентнијег свога члана, и то у време када им је најпотребнији био. У нашим срцима остаће празнина која ће се тешко моћи попунити. Одлази из наше средине онај без кога нисмо могли замислити заседање Светог архијерејског сабора. Одлази члан Св.арх.сабора чија се реч у Сабору слушала и ценила.

Заплакаће данас целокупно монаштво Српске православне цркве, мушко и женско, јер одлази један од најугледнијих његових чланова. Плаче данас и манастир Јошаница у којој је постригао власи главе своје и одатле почео приносити трудове младости своје Господу. Данас када се растајемо са њим, привремено, можемо да кажемо да је његова схема заиста била анђелска, јер је био монах у апсолутном смислу речи. Сва три монашка завета је превасходно извршио и умро је као сиромах. С друге стране, умро је као велики богаташ, јер је велико духовно богатство послао испред себе и оставио иза себе.

Када би владика Василије сада могао проговорити, казао би

нам: “Браћо моја вољена, немојте ме заборавити када будете славили Господа”... (Тропар на свешт.опелу). Он одлази привремено од нас тамо где сија светлост лица Божјег. Он ће увек имати места у нашим срцима и на дискосима када год будемо служили свету Литургију. Ми ћемо бити са њиме и он ће бити са нама. Он данас одлази тамо где се налази Свети Сава и остали српски светитељи, наша умрла браћа архијереји и многобројна свештена лица које је он испратио. Читаве поворке ће га дочекати данас у овој страсној седмици и примити га као свог најмилијег брата.

Ми се молимо данас Господу Богу да његовом уморном телу да покоја и одмора на најсветијем месту српске земље, да почива и чека васкрсење мртвих овде крај дома Светога Саве. Нама, пак, који остајемо за њим, он нам поручује да га следујемо и да се наслађујемо његовим добрим делима. Да, ми ћемо га се вазда сећати у сојим молитвама и сачувати га у најлепшој успомени.

Свима онима који су данас ожалостњени, а ожалостњена је цела Српска православна црква, ми желимо од Господа моћ оне молитве која ће нас утешити за изгубљеним владиком Василијем.

Нашем драгом владици Василију нека је срећан пут, јер он данас постаје путник целе васељене. Он одлази на пут којим ћемо и ми сви поћи. Нека му је блажен пут и нека се на њему испуне речи Господње: “Где сам ја, онде ће бити и мој служитељ” (Јован 12,26).

Дај, Боже, да Господ призна владика Василија као свога у незапазни дан Царства свога, а међу нама сачува му вечну успомену!

Фусноће

1. Косић, еп. Василије, Биографски подаци, у Епископској Василије Бањалучки и Жички, Жича 2003, стр. 51	и сјрадања у XIX и XX веку
2. Исто, стр. 52	9. Марковић, Иђаић, Живојис Епископској Василије Бањалучки и Жички, у Епископској Василије Бањалучки и Жички, Жича 2003, стр. 17
3. Исто, стр. 54	10. Исто, стр. 19
4. Исто, стр. 57	11. Владика Василије-Чувар вере, Крајевца, Горњи Милановац 2010, стр. 5
5. Косић, еп. Василије, Дневник из Војловице (1942-1944), у Епископској Василије Бањалучки и Жички, Жича 2003, стр. 141	12. Вељко Мишина, Лейоис СПЦ 1946-1958, стр. 1560
6. Исто, стр. 151	13. Јовић, Саво УТАМНИЧЕНА ЦРКВА
7. Исто, стр. 195	14. Архив Св. Синода, Извештај од 3. јула 1972.године
8. Радосављевић, архим. Јован, Овчарско-кабларски манастири, монашки животи	

Велимир Панић

Виђење владике др Василија Костића у очима својих савременика и реч о подизању његове задужбине, цркве Светог Саве у Великом Јовановцу

Сава Јовановић, учитељ у Подкозарју

Сл. 18.

Учитељ Сава је дошао у посету свом земљаку уваженом владици епископу Бањалучком Др Василију Костићу када је он био пред протеривање из Бањалучке епархије. Требало је тада имати много храбрости да се оде до њега. Због тога је могао да остане без посла и да оде у затвор. Чика Сава је неколико пута покушавао да уђе у владичански дом, међутим на улазу је стајао

стражар који је мотрио на све шетајући се испред улаза. Чика Сава је то посматрао са стране и када се стражар одмакао од улаза он је неприметно ушао, попео се дрвеним степеницама у највећој тишини. Када је стигао испред врата сав је дрхтао од узбуђења пред престојећи сусрет са владиком. Закуцао је на врата и пред њим се нашао лично владика Василије, једна од најмаркантнијих личности наше цркве, висок, леп, прави светац. Овом сусрету се изненадио и сам владика јер је посета била ненајављена, али га је одмах примио у својој канцерији. По уласку у владичански дом чика Сава се представио и рекао да је из Пирота, тачније из Пољске

Ржане. Епископа је обрадовао овај изненадни сусрет са земљаком па је госта послужио соком а затим су поразговарали као пријатељи и земљаци. Владика је затим написао писмо за протојереја Старе цркве из Пирота Љубомира Антића и предао га чика Сави. Тада се владика захвалио на услузи и рекао му да се пази. После поздрава чика Сава је неприметно напустио епархију. Какво је пријатељство било између Владике и протe Антића види се из тога што је овај пиротски прота са владиком Амфилохијем Радовићем служио целоноћно бдење када је владика Василије блажено преминуо. Учитељ Сава је однео писмо проти Антићу а касније се са њим и спријатељио. Чика Сава је помно пратио протеривање владике Василија и увреде и тортуре које је имао на железничкој станици када је једва спасао живу главу. До краја владикиног живота чика Сава је остао привржен и њему и нашој цркви, ризикујући чак и свој живот. По повратку у Пирот њега су комунисти стално кињили али су га спасавали одлични резултати његових ученика са којима је добијао највећа признања. Приликом изградње храма Светог Саве дао је највећу донацију од милион динара. Одбор за изградњу храма се одужио чика Сави тако што је у храму на мермерној плочи са његовом сликом написао захвалницу са следећим текстом: ЈЕДАН ЈЕ УЧИТЕЉ САВА И ЊЕМУ ХВАЛА. ЊЕГОВА МИ-САО ВОДИЉА ЈЕ „САМО НАПРЕД!“.

Сл. 19.

Часлав Панић

Рођен је 1937. године у Великом Јовановцу и тих педесетих година био је у војсци у Бањалуци и чуо је да се у граду налази владика Василије. Он тада није знао да је владика на удару режима па је, као земљак, хтео да га посети. Знао је да као војник не сме у цркву, али је ипак решио да га обиђе. Као курир команданта имао је неограничени излазак у град па се једног попо-

днева попео степеницама у владичански двор и закуцао на врата. Владика је отворио и помало збуњен угледао испред себе војника:

„Примио ме у своју радну собу и када сам му објаснио да сам из Великог Јовановца и рекао ко ми је отац и зашто сам дошао, он ме умилним очима помиловао и поразговарао са мном. Нормално, попио сам сок, а владика ме лично послужио и медом јер није било послуге. Посматрао сам га и одавао ми је утисак особе која је веома образована и добродушна, која воли свој народ. Посаветовао ме да после изласка будем обазрив и да не причам да сам био код њега како не бих имао проблема док сам у војсци. Недуго после посете сазнао сам да је владика протеран из Бањалучке. По доласку кући о свему сам причао мојим родитељима и тада сам сватио да сам могао да имам велике проблеме. Веома сам задовољан што сам имао част да упознам највећу личност из нашег села и Пирота.“

Протојереј ставрофор Христивоје Николић

Приликом изградње храма Светог Саве у Великом Јовановцу, имао сам више сусрета са протојерејем ставрофором Христивојем Николићем. Из неформалних разговора са њим сазнао сам да је он после завршетка школе био распоређен у Нишку епархију, баш у време када је владика Василије, по одлуци Светог Синода, замењивао болесног епископа нишког Јована па тако и вршио распоређивање придошлих младих свештеника. Тада је прота Христивоје тражио од владике Василија да буде распоређен у Краљево, а владика му је са смешком одговорио да он иде у Пирот. Иако није био задовољан, послушао је епископа и временом постао архијерејски намесник Пирота и ту остао до пензионисања. Каже да је поносан што је познавао и сарађивао са владиком Василијем. Он описује и једну анегдоту из времена

Сл. 20.

Другог светког рата, када је немачки официр дошао код владике и упитао за мишљење ко ће победити у овом рату, уз часну официрску реч да му се неће ништа десити ако одговор буде негативан. После кратког размишљања, владика је недвосмислено и кратко одговорио: „Рат ће неко добити, али сигурно неће Немци који на најбруталнији начин убијају невин народ“. Официр је извадио пиштољ и уперио га на владика са намером да га убије. Тада га је владика упозорио на дату часну официрску реч па му је овај поштедио живот. Из овога се види да је владика имао бритац језик и да се ничега није плашио. За њега је била истина увек у првом плану због чега је касније и као епископ имао невоље. Отац Христивоје каже да је владика Василије помно пратио понашање свештенства и на лицу места решавао све проблеме.

Сл. 21.

Светлана Игић – Танка

Светлана је ћерка Љубице Костић из фамилије Костиних и Владимира Потића из фамилије Кусувранаца. Њени ујаци су Тихомир и Светолик Костић. На Танку су обојица оставили снажан утисак јер су је помагали и изузетно волели. Ујка Тика је завршио православни факултет и постао монах, добивши име Василије. Постао је најпре доктор теологије и један од најперспективнијих свештеника у нашој Цркви. Ујак Толе је постао инжењер и

живео у Београду. Танка је тек била рођена када су њен ујак и владика Василије преживели бањалучку Голготу. Она га је упознала касније, за време његовог боравка у Жичкој епархији где је служио од 1961. године па све до свог упокојења 1978. године. Танка је са четрнаест година дошла код свог ујака у Жичу и ту провела целу школску годину. На даље је сваког лета боравила код њега, пратила његов рад повремено најављујући посете свештенства. Она каже да је владика Василија према сваком

свештенику имао пуно разумевања и да је брзо решавао проблеме. Увек се након завршеног састанка ишло у трпезарију где би владика своје свештенике почастио јелом и пићем уз уобичајени црквени молитвени церемонијал пре и после послужења:

„У време док сам боравила у Жичи никад га нисам нашла нерасположеног. Био је пун љубави. Он је често долазио са црквеном свитом у манастир Суково и Поганово, а навраћао је и код нас у село. Супруг ми се звао Златко. Био је из веома угледне, радне и вредне породице Липињчана. Када сам се удавала, владика је био на мојој свадби и ту се све одвијало по црквеном протоколу. Венчана сам у цркви, а тада је служило више свештеника. Владика ми је на свадби донео највећи дар у новцу. Деци и народу је тада делио новац и крстиће. Био је веома срећан због моје удаје. Са својим мужем Златком изродила сам две кћери: Данијелу удату за Милорада Ђорђевића. Они имају два сина Борка и Алексу и сада сви живе у Пироту. Друга ћерка се зове Гордана и удата је за супруга Зорана Ђорђевића. Они имају два сина Николу и Душана.“

Танкин супруг Златко је умро 2011. године, а Танка данас живи сама. Обилазе је ћерке и унуци.

Сл. 22.

Рада Костић - Ђосина

Рада је особа која пуно зна о нашем епископу. Удата је за Ацу Ђосу који је за живота био радо примљен у свако друштво због специфичног хумора. Нажалост, он је умро релативно млад, 2000. године. Одмах за њим, умро је и њихов син. Радин свекар, Новица

Ђоса, био је познат у селу и шире по најбољим расним коњима и најлепшим чезама. Ми смо као клинци волели да гледамо у те лепе и племените животиње. Није било бржих коња у Пироту и околини.

Када је Василије постао епископ бањалучки, он је увек дочекивао овог свог блиског рођака на железничкој станици у Су-

кову или у Великом Јовановцу. Владика Василија је присуствовао Радином и Ацином венчању. Даривао је 80.000 динара, од чега је само младенцима поклонио 40.000 динара што је тада био велики новац. Владика је сваке године долазио. Међутим, једном приликом су га неке Јовановачке жене гађале јајима. Чика Новица је тада потерао коња према њима па су морале да беже. Знамо имена тих жена, али због мира у селу нећемо их спомињати. Епископ Василије никада није овај случај јавно коментарисао. Иако им ништа није скривио, све је то покривао свештеничким миром и праштањем. Касније, када је овај проблем превазиђен, владика је приликом уласка у село силазио са чеза и са својом свитом пешке пролазио селом. Тада би му прилазили верници села који су му љубили руку, а он их је даривао новчићима и крстићима. Сваке године је долазио на Павловдан када се окупљало цело село и када је после црквених обичаја почињано опште народно весеље.

Сл. 23.

Сећања Зорана Соколовића на свог ујака владика Василија

Зоран Соколовић, нећак нашег епископа Василија Костића, своје пензионерске дане проводи у селу Пољска Ржана. Затекли смо га у породичној атмосфери, са супругом, таштом и сином. Био је зимски дан, права сеоска идила. Домаћин Зоран, некада познати рукометаш и спортиста, био је насмејан и расположен за разговор о свом ујаку Василију кога веома воли и поштује. Он је сваког лета, са својим братом Ацом, био његов гост у старој црквеној кући у Краљеву. Тек касније је подигнут епископски двор. Владика Василије је највећи део времена проводио у самој Жичи где је Зоран често навраћао. Када је мало одрастао, одмењивао је мати Михаилу и ишао у куповину, за шта га је владика припремао речима: „Када одеш на пијацу немој гледати на цену, већ на квалитет и немој се погађати са продавцем, већ плати колико ти тражи и донеси кући. Ти не знаш какве су муке потребне до доброг

производа“. Сестра Михаила је тада о свему бринула, прала владичанску одећу и спремала храну. Владика је њу довео из Бањалучке епархије. Зоран памти и да су свештеници који би дошли у двор седели на тераси и били сви почашћени кафом, соком, а понекад и ручком ако је за то имао времена. Разговоре је владика увек водио засебно са сваким свештеником или грађанином и тек по завршетку је могао неко други да уђе код њега. Додаје и да је владика имао много непријатеља из редова комуниста. Таквих је било и у Пољској Ржани крај Пирота, где је владика долазио педесетих година прошлог века. Један мештанин је чак требао да га ликвидира и за то је унапред добио једну канту масти. Срећом, спасио га је Зоранов отац Петар који га је безбедно извео из села. Иначе, владика је до Пирота долазио возом, а затим је у чезама његовог братића, Новице Ћосе, настављао даље. Касније је долазио аутомобилом марке фијат, потом пежоом 404. Возач му је био ђакон Арсеније Никитовић. Зоран памти како је са својим ујаком, владиком Василијем, присуствовао црквеним славама. У најлепшем сећању остале су му оне у манастиру Велуће и Љубостињи. Владика је у тим приликама увек био умерен у јелу и пићу и сви су га уважавали и волели. Присуствовао је венчању брата Аце у Пироту 1968. године, али његову женидбу није дочекао јер се упокојио годину дана раније. Те 1978. године Зоран је био на сахрани свог ујака, где је присуствовало пуно свештеника и верног народа. Зоран је рођен 1950. године. Његова супруга Ленка и он имају два сина. Поносан је на своју мајку Милку, штрикерку. Она је рођена сестра владике Василија и била је јако блиска са њим. Умрла је 2003. године. Зоран је веома задовољан што се у његовом родном селу изградио храм Светог Саве, који је 1938. године започео управо његов ујак епископ Василије.

Новица и Вера Стојановић

Новица Стојановић је рођен 1926. године у селу Велики Јовановац од оца Александра и мајке Милеве, из фамилије Гускаревих. Поред Гимназије у Пироту, завршио је Ветеринарски факултет и докторирао на ветерини. Кроз свој радни век постао

Сл. 24.

је и један од директора ПКБ-а у Београду. Његова супруга Вера завршила је Филолошки факултет, одсек педагогију и била професор српског језика у гимназији. Она је рођена 1930. године у Обреновцу. Новица је са својим кумом Толем у младости био веома близак. Тола је брат владике Василија тако да се и са њиме спријатељио, виђао и разговарао о разни темама. Својим понашањем, знањем и добротом, епископ Василије је просто опчинио Новицу. Имали су пуно лепих сусрета како у Београду тако и у Жичи и на разним саборима где је владика учествовао.

У младости, када се Новица оженио, владика га је убедио да треба да се и црквено венча. То је тада био велики проблем јер су могли да остану без посла, с обзиром да су радили на одговорним местима. Владика му је рекао да се о томе не брине и да са супругом Вером дође у цркву Ружицу у Београду, некадашњу војничку цркву. Било је све уговорено и припремљено преко свештеника овог храма. За кума је изабран Новичин колега из студенских дана Зоран Петровић, родом из Пољске Ржане. Други кум био је брат владике Василија, Светомир звани Тола, друг из генерације. На црквеном венчању било је присутно више професора богословског факултета, а владика им је честитао венчање и пожелео дуг брачни живот. После венчања одмах су отишли кући.

Највећи доживљај за Новицу био је када је са супругом Вером отишао у Жичу и био присутан на светој литургији коју је служио владика са свештенством. Уследио је ручак у епархији где су се након молитве певале духовне песме:

„Тада нас је сам владика у Жичи провео кроз све просторије. Видели смо одакле управља епархијом. Водио нас је и у Београд у музеј где нас је упознао са великим личностима значајним за српску културу и православну Цркву. Давао нам је дискретна објашњења о прошлим временима. Моју веру је владика освојио својом благошћу, образованошћу и лепим односом према свештенству и послузи. Према сваком је приступао са уважавањем и зато је био један од најпризнатијих архијереја...”

У част пријатељства са владиком, Новица и Вера су међу првима дали донацију за изградњу храма Светог Саве у Великом Јовановцу у износу од преко 2.000 евра.

Сл. 25.

Загорка Илић – Панић

„Била сам мала, тек сам пошла у основну школу у Великом Јовановцу. Школа је тада била пуно ђака и дечијег жамора. Памтим да је била недеља када ми је другарица рекла да на железничкој станици у Сукову путничким возом долази епископ др Василије Костић. Приликом доласка он је увек имао пратњу два свештеника. На станици

га је дочекао његов синовац Новица Костић са оцем епископа, чика Лазом. Превоз је увек вршио Новица, као најближи рођак али и зато што је он имао најбољег коња у Пироту и околини.

После присног поздрава са епископом гости су кренули у село. На самом путу епископ се интересовао за све људе из селу и био је срећан што долази да види своје родитеље и своје пријатеље.

Када је фијакер стигао до школе сви су из њега изашли а епископ се поздрављао са свима који су га дочекали. На једној страни били су верници и људи из имућних породица. Ту су били Мита Папалика, сви из фамилије Костиних, Станимирових, Савчиних. На другој страни била је „реакција” тј. комунисти који нису волели епископа. Одмах се створила мала пометња јер је

„реакција” припремила јаја и наговарала децу и симпазitere комуниста да га гађају јајима. Зна се ко је био организатор али нећемо да их именујемо. Епископ је достојанствено ишао ка свом дому. Успут су га дочекивали верници који су му љубили руке. После одмора и ручка у породичној кући епископ би одлазио на гробље и на целом гробљу сејао жито. Ми деца све смо посматрали из прикрајка и радовали се тим догађајима.”

Госпођа Загорка је данас пензионер и живи у Београду у срећном браку са супругом Чаславом. Иако је Београђанка она је емотивно везана за село и учествовала је у изградњи храма Светог Саве поклонивши једну икону. Хвала јој.

Изградња задужбине владике Василија

На одлуку Светог Синода да се у Великом Јовановцу сагради храм, много је допринео тада млади доктор наука др Василије Костић. Он је те 1937. године вршио службу секретара Светог Синода па је тако успео да издејствује да се поред храмова Светог Саве на Врачару и Крагујевцу, подигне храм Светог Саве и у његовом родном селу. О томе где и како треба да се изгради храм, владика је имао читаву преписку са Лазом Јонићем који је био његов комшија из села и један од најписменијих житеља Јовановца. Лаза је био и Солунац и уважен човек у крају. Тако је започето највеће свето дело Великог Јовановца и у њему је владика активно учествовао.

Међутим, изградња није пуно одмакла. Други светски рат је прекинуо градњу. Сав припремљен материјал бугарска војска је однела у Крупац и тамо саградила полицијску станицу коју су партизани 1944. године запалили. Тако су на месту жељеног храма остали само темељи и звонара која се, нагризена зубом времена, срушила осамдесетих година прошлог века.

Ништа се није радило до 1990. када је обновљена звонара. Одлука за наставак изградње цркве донесен је на збору житеља села у Јовановцу децембра 2007. године, тачно на стогодишњицу од рођења владике Василија. Тада је формиран одбор, а већ следеће 2008. године почеће озбиљне припреме за подизање хра-

Сл. 26. Храм Светог Саве - задужбина владике Василија

ма. Стварни почетак градње почео је 2009. године. Године 2013. храм је већ био готов, урађени су финални радови тако да је половином 2014. године црква била спремна за освећење.

Ноћ уочи Савиндана 2015. године одслужена је прва служба, а сутрадан и света литургија и мало освећење. У ту част одбор је припремио послужење и лепо почастиио све званице. На вечери је госте поздравио секретар одбора Велимир Панић. Затим су говорили отац Христивоје и главни донатор Сава Јовановић.

Свето место за будућа поколења

На празник спаљивања моштију Светог Саве, у недељу 10. маја 2015. године у храму је одслужена прва архијерејска литургија. Мало освећење храма и ову божанствену службу служио је владика кумановско-полошки Јоаким, уз помоћ архијерејског намесника пиротског протосинђела Серафима Мишића и архијерејског намесника димитровградског протосинђела Мардарија и већег броја свештеника пиротског намесништва. Певао је хор „Свети Јован Златоусти“ из Пирота. Освећењу је присуствовао и председник

Општине Пирот Владан Васић. Домаћин овог великог догађаја био је старешина крупачке парохије јереј Душко Видачић, а домаћица његова супруга Весна. Света архијерејска литургија трајала је два сата на задовољство преко 400 присутних верника из села и околине. Преосвећени владика Јоаким је после литургије извршио освећење целог храма. Епископ је одржао беседу испред храма у част првог архиепископа Светог Саве, а поводом спаљивања светих моштију на Врачару 1495. године. Епископ се захвалио пиротском свештенству и намесништву, мештанима Јовановца, као и локалној самоуправи на изградњи овог храма. Уследио је свечани ручак који су финансирали Општина Пирот и Дунав осигурање, а уз помоћ домаћица из Великог Јовановца и удружења „Темштанке“. Епископ је предао орден Светог цара Константина Сави Т. Јовановићу, добијен од епископа нишког Јована. Орден му је уручен за највећу донацију од милион динара.

Учитељ Сава се захвалио на одликовању и подсетио на сусрет са тада бањалучким епископом др Василијем. Председник Општине Владан Васић подсетио је присутне да је добио аманет од његове Светости патријарха Иринеја да помогне изградњу храма, што је и учинио. Госте је поздравио и секретар одбора за изградњу храма Велимир Панић и захвалио се епископу на величанственој литургији и верницима што су се окупили у великом броју. Епископу је предао скроман поклон за сећање на прву архијерејску литургију у овом селу.

Још по нешто о изградњи храма

На крају желим да преставим градитеље храма Светог Саве који милошћу Божјом, у року од непуне четири године са својим селом, својом црквом и Општином Пирот саградише храм, на који би вероватно био поносан и сам епископ др Василије Костић. Храм је висок скоро 17 метара, а простире се на 150 метара квадратних. Има лепу, озидану певницу. У храму је израђен иконостас са уграђеним позлаћеним иконама, а по препоруци и благослову Његове светости патријарха српског Иринеја. Иконостас и иконе су дар чланова одбора и других донатора. У олтару је на зиду фрескописана икона Свете Богородице са Христом у наручју на 15

м2. Ова фреска је дар Саве Јовановића. Испод ње су фрескописана четири богослова. У цокли је осликан пиротски ћилим са верским мотивима, јединствен у црквама Србије. На улазу је изграђен мозаик Светог Саве у позлати, највећи у Србији са пречником 1,6 метра. У храму је уграђен и полијелеј са 132 сијалице и он лепо обасјава цео храм. Црква је озвучена са 6 звучника и целокупном припадајућом опремом коју је даривао Никола Савић. На врху храма је постављено 5 крстова у позлати и они представљају симбол наше вере и најсјајни украс. Све одлуке око градње храма координиране су са свим члановима одбора и стручним људима, међу којима спада и архитекта Малајац, наше свештенство, уметници и остали уважени помагачи. Одбор је увек радио складно, без тензија, уважавале су се примедбе сваког члана. Посебно сам захвалан Сави Јовановићу на донаторству и добронамерним критикама. За време саме изградње извештавали смо месечно тадашњег епископа нишког Иринеја и беспрекорно извршавали његова упутства које нам је преносио у форми савета. Беспрекорну помоћ имали смо и од председника Општине Пирот мр Владана Васића, који је приликом почетка градње храма рекао: „Ви ћете храм изградити сами, а ми ћемо помоћи колико можемо“. Тако је и било. Двориште је озелењено и попловчано, док је на улазу урађена

Сл. 27. Верници и добротвори, детаљ са прве архијерејске литургије

спомен чесма посвећена епископу Василију Костићу. Храм у Великом Јовановцу је један од најлепших храмова у Пироту.

... и још мало о добротворима

Изградња храма је коштала око 260.000 евра, не рачунајући донације и уложен рад на сређивању дворишта и довођењу воде, што је финансирала локална самоуправа. Прва донација стигла је од владике бањалучког Јефрема. На наше обавештење да се у селу где је владика др Василије рођен гради храм Светог Саве, епископ Јефрем нам је пригодним писмом узвратио 13. марта 2008. године:

*Господину Велимиру Панићу
Секретару одбора за изградњу храма Свети Сави
С. Велики Јовановац – Пирот*

Примили смо Ваш први и други Ајел за помоћ за изградњу храма Свети Сави у Великом Јовановцу, родном месту блаженопочившег епископа Бањалучког и Жичког др Василија Костића.

Епархиски управни одбор епархије бањалучке у Бањалуци размајрао је Вашу молбу и донео одлуку да свето дело изградње храма помоћне са прилозом у висини 5.000 (пет хиљада евра). Ово чинимо како због пошребе да то свето место добије свој храм, тако и због велике заслуге блаженопочившег епископа Василија за живош ове епархије, као и његов претходни рад као једног од водећих архијереја у Српској православној цркви.

Наведену суму новца упутићемо Вам преко Његовог преосвећенства епископа Нишког Г. Иринеја у току мајског заседања светој Архијерејској Сабору. Искрено желимо да покренућа акција круниса успехом – завршетком и освећењем храма и слављање истој у молићвену упошребу верујућем народу.

*Са блајословом Божијим
ЕПИСКОП БАЊАЛУЧКИ ср.поштом*

Одбор и село Велики Јовановац се нарочито захвалило највећем донатору Сави Т. Јовановићу, као и градитељима, иконописцу Бојану Васићу и Весни Голубовић, преминулом пројектанту Миодрагу Нејићу – Малајцу, главном архитекти храма Мими Спасићу, статичару. Одбор је захвалан и свештенику крупачке парохије Душку Видачићу на духовној и материјалној помоћи у изградњи храма.

Душан Ранчић

Поуке владике Василија

Овај део књиге посвећен је „Поукама“, што јесте обухватила сачувана текстове владике Василија Костића, или само поједине исечке, који су наведени ради пошћуније приказа његове личности и карактера. Поуке откривају епископову чврстину у одбрани и ширењу Православља, заједно са Светосавским наслеђем српског народа, и то у веома шешким историјским прилика. Истовремено уштем писане заоставшћине читалац има прилику да се и сам упозна са његовим ликом. Између појединих текстова, или њихових делова могу се пронаћи шематске сличности, те смо зато одлучили да интелектални текст Поука пренесемо у четири дела, који су одређени по шематским паралелама. Ако испадне да неки од текстова не прати строга шематски садржај, онда је то учињено како поједини текст не би наводили посебно, јер смо имали за циљ да испред читалца изнесемо повезаност која би му омогућила бољи и систематичнији увид.

I

ПРАВОСЛАВНА НАУКА О ПОКАЈАЊУ ПО БОГОСЛУЖБЕНИМ КЊИГАМА СВЕТЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

Богослужбене књиге о покајању уопште

По догматском учењу богослужбених књига, искреном покајању следују опроштај и помиловање, тј. спасење. Велика је моћ покајања, јер се њиме човек непрестано чисти, оно непрестано глача душу његову док је не претвори у блистави мермер. Према томе, покајање је трајни искупитељни подвиг, који је најтачније, најразумљивије и најпотпуније изложен у богослужбеним књига-

ма, нарочито у њиховим канонима. Без овога немогуће је право и потпуно знање црквено-догматског учења о покајању и спасењу. Из њих видимо да су највећи светитељи у историји били највећи покајници. Марија Египатска била је кроз шеснаест година најдирскија развратница, какву је Египат запамтио. Но једног великог дана, стојећи у храму гроба Господњег у Јерусалиму, она осети сав стид и нискост свога живота, и из дубине њене душе потекне гнушање против саме себе, против својих безумних грехова, против целе прошлости своје. Отворио се нагло прозор, свеж ваздух прострујао је у загушљиву собу и наједанпут открио разлику између трулежи и свежине.

Од тог тренутка почело је покајање велике грешнице, а с покајањем и њена вера у Јеванђеље. Јер без осећања своје грешности човек не може ни осетити потребу у Јеванђељу. Највећма пожели човек воду за купање онда када осети и сагледа нечистоту свога тела. Тако и човек, тек када осети своју грешност и кад га гнушање према грешној нечистоти своје душе почне гушити, може имати огњене жеље за духовним купатилом, за Христом и Христовим Јеванђељем.

Да човек не би посумњао у могућност опроштаја тако тешких грехова, пева му се:

Боже, који хоћеш да се сви људи спасу, погледај и чуј молитву моју; не одбаци моје сузе као сујетне. Јер, ко дође Теби плачући и не би одмах спасен? или ко завапи Теби топло и не би одмах услышен? Но, о Владико! Брзо се нађеш на спасење свима, који ти се моле, као непобедив у милости (Октоих, недеља, глас 7, на Господи возвах). Ово је Јеванђеље богослужбених књига, које се може узети као сиже целокупног њиховог учења о покајању као искупилачком подвигу.

Од човека зависи хоће ли бити осуђен или не

Где год има људи има и греха, а лек-почетни лек од свих греха јесте покајање. То је прва духовна медицина, која се даје оболелом од греха (Октоих, понедељак, глас 6. покајне стихире). Ако грешник не оздрави од болести греха неминовно га чека

страшни суд у духовном свету. Од њега зависи хоће ли ићи у рај или пакао. Не буде ли он радио за живота свога на земљи, нико га неће избавити од вечних мука: Душо очајна, вели се, какав ћеш одговор дати суднога дана? Или ко ће те избавити осуде огња вечнога и других мука?

Покајање је могуће само на земљи, зато вели: Душо моја, покај се за живота на земљи, јер прах у гробу не пева, нити избавља од греха. Завапи Христу Богу: срце зналаче, сагреших ти, пре но што ћеш ме осудити, поштеди и помилуј ме. Иди, о душо, и раскај се од многих грехова, које си починила у животу, и моли се множини небеских војника са уздахом и сузама, да би ти се дало време за покајање, да тебе, која си сва у страстима, не пошаљу у адску ватру (Октоих, понедељак, умилне стихире).

Како свакога човека чека дан страшнога суда, то је свакоме још за живота потребно покајање. Без овога нико не може ући у Царство Божје. Још за живота је потребно да се згадимо над гресима нашим, да их презремо и оставимо. Јер нико суда не може избећи, нико се не може оправдати ни својим чином, ни положајем земаљским, ни полом нити се може богатством својим откупити. Бог неће гледати ко је ко; од свакога ће тражити оправдање. Зато нас књиге богослужбене чине предострожним: Буди бодра, душо, јер наста дан и већ је код врата суд, где ће се заједно сабрати: цареви и кнежеви, богати и сироти. Испитиваће се по своме реду: монах и јерарх, стари и млади, слуга и господар, удовац и девојка; и тешко свима ако не буду умали безгрешан живот (Октоих, понедељак, сједален).

Време подвига-покајање

Покајање непрекидан, сталан, даноноћни подвиг грешника. Пошто човек увек греша, треба увек и да се каје, али богослужбене књиге истичу кад је најпогодније време за један тако узвишен подвиг. Истичу нарочито време, а то је време поста, када је најлакше човеку да одбаци “дела таме” и да се обуче у “оружје светлости”.

Особине покајања

Богослужбене књиге уче да је покајање, отворено, јасно и срдечно признање. Указују нам на људе, који се нису стидели да признају сваки, и најгори преступ пред Богом и људима. Такви људи не крију грехове своје, већ гледају да их се ослободе, макар и јавним признањем. У прах и пепео се претварају само да њихово признање, њихово покајање уроди обилним плодом. Они вапију: Бејах подсмех бесима, понижење људима, ридање праведнима, плач анђелима, нечист ваздуху, земљи и водама. Јер, окаљах тело, оскрнавих душу и ум безбројним делима и бејах Божји непријатељ. Тешко мени, Господе, сагрешиј ти, сагреших опрости ми (Октоих, понедељак, на Господи воззвах).

Пошто је покајање непрекидан подвиг, то човек треба да се стално вежба у њему, да је истрајан, да се нада и узда у милосрђе Божје. Не треба да је несталан, колебљив, очајан. Свакоме се вели да се никад не узноси, ако је добро учинио: него да се свагда понижава и да се Богу моли из дна душе, макар и у крајњу невољу пао, јер спасење није далеко (Недеља Митра и фарисеја, 9. песма).

Божја благодат при покајању

Целокупан подвиг са стране човекове сувише је мален, готово ништаван да би могао да очисти прљавштину свију грехова његових. Но Бог тражи од човека добру вољу, искрену тежњу ка добру, ка покајању, а Он му излази у сусрет, прашта му и даје благодат Своју, која ће га очистити, која ће му дати моћи и снаге да победи зло у себи. Без те помоћи са Божје стране човек се не би могао спасти.

Из целокупног прегледа наших богослужбених књига види се да је покајање непрекидан подвиг, непрекидна човекова жртва која води спасењу. Та жртва је у самоодрицању целог живота, у посту, у уздасима, у плачу, у сузама, у стиду, у бунтовању против себе самога, у самосазнању своје ништавности и недостојности. Ту је свестрано обухваћена сва догматска наука православне Цркве о

покајању као искупитељном подвигу спасења, наука показана у теорији и остварена у пракси.

Покајањем човек улази у хришћанство, постаје хришћанином; потребно је да с њим путује целог свог живота кроз овај блатнави свет, где се брзо сваки запрља. Оно је човеку потребно и пре и после крштења. Зар се непокајан може крстити? И, зар се непокајан може спасти? Пре крштења одричемо се сатане и слугу његових; плујемо их, окрећемо им леђа, јер су они узроци греха. И после крштења треба да останемо окренутих леђа сваком греху. Али немоћни и слаби под теретом греха падамо, гмижемо. Зато нам је потребна жртва, којом се искупљују греси; потребно нам је подизање и устајање, које се постиже непрекидним покајањем. Имамо безброј примера покајања у богослужбеним књигама: у Минејима, Октоиху, Посном триоду, као и у нашем Србљаку, на које се увек можемо угледати. Покајници о којима се говори у овим књигама најбољи су пример нашег догматског учења о покајању. Они су оличење практичне теорије. Блажена Таиса и Пелагија биле су чувене грешнице, и обе су оне покајањем засекле, као секиром, у свој живот. Обе су покајањем скинуле љуску са својих духовних очију, те прогледале и виделе себе онакве какве су у ствари биле, а не онакве какве су се дотле чиниле себи и свету око себе. Са гађењем и ужасом погледале су оне на свој дотадашњи живот, као што би човек са гађењем и ужасом погледао на сплет змија у својој постели. И тргле су се. И у очајању од многог ђубрета и загушљивог смрада свога живота почеле су се молити и чистити

Сл. 28. Део иконостаса из светосавског храма

постом, молитвом и покајничким сузама. И Дух Свети без кога се нико не може ни очистити ни осветити, очистио је и осветио ове две покајничке душе, као што је очистио и осветио и хиљаде других душа, које су покајањем отвориле прозор на себи и призвале Га на дело очишћења и освећења, дело Њему најдраже на овоме свету.

Сличан је случај био и са блаженим Августином, кога је његов разврат довео био до очајања и до помисли на самоубиство... Када су га грех и очајање довели до саме ивице пропасти, где човек има да бира једно од двога: или покајање или канап за вешање из руку ђавола, који хитро ходи за сваким развратником и очајником... тада је блажени Августин храбро одгурнуо од себе демона разврата и очајања и почео се кајати. И од развратника временом је постао светитељ, од прљавог сасуда сасуд части. Од очајника постао је јунак, који је улевао, као што и дан данас улева јунаштво у многе очајничке душе.

Тешко је откопати све златне руднике на земљиној кугли. Тешко је покупити и целокупно учење православне догматике о покајању као искупљеном подвигу у богослужбеним књигама нашим. У већини оно је у њима сакривено као што је злато у земљи сакривено. Али никоме није забрањено да га потражи и открије, ако не све или много, то бар мало. Кад неко пронађе читав мајдан злата, радује се; али се радује кад и најмању количину пронађе, јер је злато пронашао и у једном и у другом случају. И ми треба што чешће да копамо у овом нашем руднику духовног злата, који фактички постоји, али за већину верних, нажалост и за многе клирике, као да је под дубоким слојем.

А једини циљ жртава и подвига човекових у борби покајања јесте спасење душе његове: "Без покајања вели владика Николај нема спасења. Само покајање, истина, није довољна за спасење, но без њега се спасење не може ни отпочети. А ко сврши покајање, томе ће се казати шта треба чинити". И у богослужбеним књигама човек почиње и завршава молитву Богу покајањем, који чисти ум, срце и душу, речју-цело биће своје, да би тако очишћен знао куда да управи живот свој.

Монах Василије Косић.

Сћуд. Теологије (1931. године), одломци

- ВАСКРСЕЊЕ - НОВЕ НАУЧНЕ ПОТВРДЕ ВЕЧНИХ ИСТИНА

Седам Светих Младића Ефеских у светлости најновије науке

*А ако Христос не усташе узалуд дакле и пројављење наше,
а узалуд и вјера наша. А налазимо се и лажни свједоци Божији
ишћо свједочимо на Бога да васкрсе Христа,
којега не васкрсе кад мртви не усташу
(I кор. 15, 14, 15)*

Сл. 29. Детаљ са св. престола

Непобитна је истина да не би било Цркве Христове без Његовог васкрсења. Васкрсење Христово је најтврђи, најчвршћи и Најјачи темељ на коме непоколебиво стоји света Црква Христова, коју: и врата адова неће надвладати (Јн. 16, 18). Сам васкрсли Христос је ту: камен од угла, на коме сва грађевина састављена расте за цркву свету у Господу (Еф. 3, 20, 21). На ту цркву тијела својега мислио је Господ када је рекао Јеврејима: развалите ову цркву, за.. три дана ћу је подигнути, што су Његови апостоли разумели тек после Његовог васкрсења, а Јевреји никад (Јн. 2, 19-22). Исти они апостоли пуних четрдесет дана после васкрсења Господа, гледали су га, путовали, разговарали, јели с Њим, додиривали Га својим рукама и слушали својим ушима. Зато су могли рећи: Што бјеше из почетка, што чусмо, што видјесмо очима својима што размотрисмо и руке наше опипаше, о рјечи живота... то јављамо вама (I Јн. 1, 1-3). Само факт васкрсења могао је од Савла да створи Павла: Савле досађиваше цркви, јер иђаше по кућама. И вуцијаше људе и жене те предаваше у тамницу

(Дел. ап. 8, 3). И: Савле још дишући пријетњом и смрћу на ученике Господње... измоли... посланице у Дамаск на зборнице, ако кога нађе од овога пута, и људе и жене свезана да доведе у Јерусалим (Дел. ап. 9, 1, 2). Сусрет са васкрслим Господом на пут за Дамаск, Његов глас: Савле! Савле! зашто ме гониш? Ја сам Исус, којега ти гониш: тешко је противу бодила праћати се (Дел. ап. 9, 3-5), учинио је да Савле постане: суд избрани да изнесе име Господње пред незнабошце и цареve синове Израиљеве... да одмах проповеда Исуса да је он син Божји, да збуњује Јевреје који живе у Дамаску, доказујући да је ово Христос (Дел. ап. 9, 15, 20, 22).

Свети апостол Павле нарочито се задржава на факту васкрења Христова, који је био пресудан у одређивању његова пута. Он тврди: Јер вам најприје предадох што и примих да Христос умрије за гријехе наше, по писму, и да би упокан, и да уста трећи дан, по писму, и да се јави Кифи, по том једанесторици апостола; а потом га видјеше једном више од пет стотина браће, од којијех многи живе и сад, а неки и помријеше; а потом се јави Јакову, па онда свима апостолима, а послије свију јави се и мени, као каквом недоношчету. Јер сам ја најмлађи међу апостолима, који нијесам достојан назвати се апостолом, јер гоних цркву Божју (I Кор. 15, 3-9).

Само потпуно убеђен и осведочен у истину васкрсења Господа Христа апостол Павле је могао одлучно писати и питати:

Ко ће нас раставити од љубави Божје? Невоља или туга? или гоњење? или глад? или голотиња? или страх? или мач? као што стоји написано: За тебе нас убијају ваздан, држе нас као овце које су за клање. Али у свему овоме побеђујемо онога ради који нас је љубио. Јер знам јамачно да ни смрт, ни живот, ни анђели, ни поглаварства, ни силе, ни садашње, ни будуће, ни висина, ни дубина, ни друга каква твар може нас раздвојити од љубави Божје, која је у Христу Исусу Господу нашем (Рим. 8, 35-39).

То су свети апостоли сведочили кроз цео живот, што тврде ове речи апостола Павла: Јер мислим да Бог нас апостоле најстражње постави, као оне који су на смрт осуђени, јер бијасмо гледање и свијету и анђелима и људима. Ми смо будале Христа ради, а ви мудри у Христу, ми слаби, а ви јаки, ви славни, а ми срамотни. До овога часа, и гладујемо и трпимо жеђу, и голотињу, и муке, и поту-

цамо се, и трудимо се радећи својим рукама. Кад нас псују, благо-сиљамо, кад нас гоне, трпимо, кад хуле на нас молимо, постасмо као сметлиште свијета, по којему сви газе до данас (I Кор. 4, 9-13).

Имајући у виду само Христа Спаситеља и Његово васкрсење, апостол Павле не зна за препреке у настојању да Христа добије и да се приближи вакрсењу. Он узвикује: све држим за штету према преважном познању Христа Исуса Господа својега, којега ради све оставих, и држим све да су трице, само да Христа добијем... да познам њега и силу васкрсења Његова и заједницу Његових мука, да будем налик на смрт Његову, да бих тако достигао у васкрсеније мртвијех (Филип. 3, 8, 10, 11).

Колики значај придаје Црква васкрсењу Христа Спаситеља, као темељу свога постојања, најбоље се види из великог броја дана, посвећених празновању и прослављању овога догађаја. Поред Ускрса и времена од четрдесет дана после њега, где је центар и суштина сваке службе васкрсења Христово, оно је центар и суштина и службе сваке недеље у току године, а њиме су проткане и све службе свакодневне. Може се слободно рећи да је свака недеља прослава Ускрса. Зато је код Руса уобичајено да се за недељу каже васкрсеније.

Црква Христова зна и за васкрсење многих људи, које се догодило док је Христос био на голготском крсту: и гробови се отворише, и усташе многа тијела светијех који су помрли, и изашавши из гробова по васкрсенију Његовом уђоше у свети град и показаше се многим (Мат. 27, 52, 53). А ко не зна колико је драматично Лазарево васкрсење! И ако Лазарева сестра Марта убеђује победиоца смрти: Господе! већ смрди: јер су четири дана како је умро, Христос га зове: Лазаре! изиђи напоље. И изиђе мртавац обавит платном по рукама и по ногама, и лице Његово убрусом повезано. Исус им рече: раздрјешите га и пустите нека иде (Јн. 11, 39, 43, 44). Да не наводимо овде о васкрсењу сина наинске удовице (Лк. 7, 12-16) и о васкрсењу Јаинове кћери (Лк. 8, 52-56).

Све су ово догађаји неоспорне важности и за Цркву од великог значаја, за Христа лаки, а за људе тешко схватљиви. Док се људи са сумњом питају: не могаše ли овај који отвори очи слијепцу учинити да и овај не умре? на Христове речи: Лазаре! изиђи напоље, Лазар устаје као од сна. Тек што је Христос изговорио:

момче! теби говорим, устани, мртац седе и стаде говорити, што изазва, страх код присутних. Христос убеђује присутне да Јаирова кћер није умрла, него спава, а они му се подсмевају, знајући да је умрла. Када је она на Његове речи: девојко! устани! одмах устала, задивише се присутни сили и моћи Спаситељевој.

Ово су пак догађаји које људи лакше прихватају, без обзира како их схватају и тумаче. Али Црква зна за један догађај васкрсења који бележи као историјски и коме је службу сачинила, при чијем помену многи, и од верујућих, машу главом, сматрајући га немогућим. Скоро да су склони да Цркву утоне у лаж, само да би оправдали свој рационализам и маловерје, које је Христос тако често осуђивао за овога земаљског живота код својих следбеника. То је догађај васкрсења Седморице Младића у Ефесу, који Црква празнује 4. августа по старом календару. У прологу се о томе каже: Велико гоњење хришћана беше за време цара Декија. Сам цар дође у Ефес, и ту приреди хучно и бучно празновање у част мртвих идола, али и грозан покољ хришћана. Седам младића, војника, уздржаше се од скверног жртвоприношења, и усрдно се мољаху Богу јединоме, да спасе род хришћански. Они беху синови најугледнијих старешина ефеских и њихова имена беху: Максимилијан, Јамвлих, Мартинијан, Јован, Дионисије, Екзакустодијан, и Антонин. Када и они беху оптужени код цара, они се склонише на једно брдо иза Ефеса, зв. Охлон, и ту се скрише у некој пећини. Кад то цар сазна, нареди, да се пећина зазида. Бог пак по далекосежном промислу Своме пусти на младиће један чудноват и дуготрајан сан. Царски дворјани, Теодор и Руфин, потајни хришћани, дадоше узидати и један ковчежић од бакра са оловним плочама, на којима беху исписана имена ових младића и њихова мученичка смрт у време цара Декија. Прошло је од тада 2000 година. У време цара Теодосија Млађег (408-450) наста велики спор око васкрсења мртвих. Јер беху неки што посумњаше у васкрсење. И цар Теодосије беше у великој жалости због тога спора међу вернима, и мољаше се Богу цар, да Бог неким начином објави истину људима. У то време буре у Цркви, чобани неког Адолија, који поседоваше брдо Охлон, почеше правити торове за овце, и узимаху камен по камен од оне пећине. Тада се отроци пробудише од сна, млади и здрави какви су и заспали. И то се чудо разгласи

на све стране, те и сам Теодосије дође са великом свитом и с умиљењем разговараше с младићима. После недељу дана они поново заснуше сном мртвим, да чекају опште васкрсење. Цар хтеде да положи тела њихова у златне ковчеге, али му се они на сну јавише и рекоше му, да их остави на земљи како су били и полегали. (Охридски пролог стр. 601).

*Ејиској бањалучки Василије
Гласник Папирјаршије 3-4, 1960. година*

ДОЋИ И ВИДИ (Јов. 1,4,6) поводом Недеље Православља

Врло је дубок смисао разговора апостола Филипа са Натанаилом, који наводи у свом Јеванђељу Свети Јован Богослов, апостол љубави. Просто и убедљиво износи колико је јак утицај личности Спаситеља Христа на оне људе, који дођу у Његову близину. А најпре на праве људе, на људе без лукавства.

Апостол Филип не служи се убедљивом дијалектом да би Натанаила придобио за пут Господњи. Дођи и види! То је све што апостол сматра да треба рећи. Кад видиш, сам ћеш се осведочити у вечну Истину. Сама истина убедљивије ће говорити о себи него ма какав језик људски. То је и показао Натанаилов сусрет са Спаситељем. Он је био толико убедљив, толико јак, очаравајући, да је Натанаил - човек без лукавства - заувек постао следбеник Господа Христа. Без двоумљења и без колебања пред свима присутнима јавно признаје и исповеда: Рави! Ти си син Божји, ти си цар Израилев. Дошао је, видео и убедио се у неоспорну Истину, у коју је био спреман да посумња, зато што је чуо да долази из Назарета.

Историја је дала за право Цркви што је развијала иконографију и бранила је од неразумних јеретика. За верујуће сачувана је ненадмашна уметност у иконографији и чудотворне свете иконе, које су својим чудотворним дејством кроз векове јачале

Сл. 30. На улазу у светосавски храм

веру верујућих и крепиле је код малOVERНИХ. А јеретици су уништавали и праву веру и њене културне тековине. И данас су такви.

Победа православног учења о иконама блиста у хиљадама храмова, украшеним најлепшом уметношћу надахнутих мајстора. Она се види по домовима милиона хришћана, који на најлепшим местима својих домова држе свете иконе, моле се Богу и крсној слави пред њима и са побожношћу их целивају.

Она се показује и по многобројним музејима црквених старина и на многобројним

изложбама црквене уметности широм целог света. Диве јој се и верни и неверни и многи јеретици, који се по тврдоглавости јеретичкој и даље боре против икона као израза вере у свет духовни и у самог Бога, који је на иконама изображен.

Света православна Црква поднела је многе жртве да би одбранила свете иконе. Платила је и данак у крви који су јеретици пролили убијајући поштоваоце икона. Црква није убила ниједног од њих. Али опет је победила иако није убијала, а не јеретици који су убијали. И то је увек био један од главних доказа да је Црква у праву. Њен јеванђелски метод позивања људи Христу Спаситељу: доћи и види, увек је био најбољи и најсавршенији метод убеђивања и придобијања за Христа, сина Божјег и Бога. Зато она зове свакога који жели Истину: Доћи и види!

*Ейиской бањалучки Василије
Гласник Пајријаршије, 4, 1957. године,
одломак из истоименог текста: „Доћи и види“*

НЕПРАВДА ЈЕ ГАД ПРЕД ГОСПОДОМ

Људи не могу ни да замисле колико је увек савремен премудри цар Соломон. Читави векови деле наш двадесети век од његовог доба, а гле колико изгледају слични један другом. По чему? Питаш. Наш живот, и лични и друштвени од јутра до мрака од мрака до јутра по свему је исти као у доба премудрог цара израиљског Соломона.

Посматрајући живот и рад великих и малих, силних и слабих, богатих и сиромашних, учених и неучених, побожних и безбожних, праведних и неправедних људи свога доба и видећи како мудрују и суде о свима стварима, које искрсну у друштву, Соломон је написао врло мудра запажања, која имају вечиту вредност. Непролазну вредност има његово запажање о правди и неправди, коју чини друг другу, пријатељ пријатељу, брат брату и претпостављени потчињеном у овом свету. Као цару и владару над народом јеврејским, у коме су се одиграле и догодиле многе неисказано велике и неизрециво ниске ствари, било му је могуће да све то из близине и на лицу места посматра, те је могао рећи вечну истину “Није добро глобити праведника, ни да кнезови бију кога што је радио право” (Приче 17,26). Ма колико одавно то било, ма колико да се изменио лик земљине кугле од Соломона до данас, ипак се људи нимало нису изменили. Векови су пролазили и мењали се, а људи су остајали исти и бивали гори, такмичећи се у глобљењу праведника, због једне једине кривице његове: Што ради право. Због неповијања ни лево ни десно, због идења правим путем Господњим, праведници су увек били бијени и шамарани и с лева и с десна од стране својих претпостављених кнезова!

Кривци су оправдавани и за своје кривице награђивани, а праведници осуђивани и за праведан и исправан рад кажњавани и онда, као и данас, као што ће бити и сутра. Но и једни и други, и адвокати неправедних и судије праведних, и ко оправда кривога и ко осуди правога, обојица су гад Господу” (Приче 17,15). Сви су били и јесу смрад пред Господом и вечном правдом Његовом-и онда и сада.

На неправду људе ништа тако не побуђује, колико безбоштво њихово. Побожном и праведном није својствена неправда. Ко се Бога боји, ко у Бога верује и живи у страху Божјем, никада неће моћи да презре правога и да штити и брани кривога. “Једино је, дакле безбожнику мрзак ко право ходи” (Приче,19,27). Ви који кривду браните и награђујете, а правду презирете и прогоните, завирите у себе и видећете да из вас безбоштво говори, које никакве везе нема са искреном и правом ревношћу да би се ствари поставиле онде где им је место. Мисао да је безбоштво узрок и корен свакој неправди још јаче потврђује Соломон, узвикујући. “Још видех под сунцем где је место суда безбожност и место правде безбожност” (Проповедника 3,16)

Нико се тако не подсмева правди, као неваљао сведок, нити ичија уста прождиру неправду тако халапљиво као уста безбожничка (Приче 19,28). Таква ће уста увек кривду обратити у лажну правду и истиниту правду у најстрашнију кривду. Никад и нигде пред кривим устима безбожника не може се одржати правда и праведник. Јер, безбожник је безобзиран, преварант дошапач, без скрупула; базбожник је хохштаплер без морала; он је аморалан нечовек, отога се пред њим у овом свету поштен, побожан и праведан човек не може одржати. Уколико је више оних са кривим устима, уколико је више безбожника у друштву људском, у толико се мање правди и праведницима излази у сусрет. Они се прогоне и у породици, и на селу и у граду. Њих неправда као многоглава аждаја прождири на сваком кораку, да је не би ометали и да јој не би пркосили.

Безбоштво и неправда, пошто немају у себи ничега светог, узвишеног и драгоценог и пошто су лишени сваке врлине, упињу се да заграбе што више блага земаљског и трулежног света. Зато је и речено: “За залогај хлеба (неправедан) човек ће учинити зло” (Приче 28,21). За залогај хлеба само, неће престати безбожник да учини зло. Уклониће правога, прогнаће га, отераће га испред себе да му не би сметао у спровођењу његових неправедних циљева; да би могао слободно да приграби оно што њему припада, макар и залогај хлеба био.

Ма да му се “после напуне уста песка” ипак “сладак је човеку хлеб од преваре” (Приче 20,17), јер “вода је крадена слатка и хлеб

сакривен угодан” (Приче 9,17). Све ово гад је пред Господом, али је безбожнику мед на језику и срцу. Он се те сласти одрећи и лишити неће, макар се никад у овом свету не видела и не поменула правда. Слост неправедног присвајања прирасла му је за срце, зато ће мачем и огњем, пером и влашћу истребити сваког праведника који му на пут буде стао.

“Многи доходи” (Приче 16,8) и “велика блага” (Приче 16,9) никад нису стечени у правди и у страху Господњем, - већ у савезу са непријатељем Бога и човека, истине и правде - ђаволом. Ко не буде нашао у овом свету за савезника Бога и истину неће имати мира, нити ће бити сигуран положај његов, ма колико изгледао чврст и јак. Речено је : “ко сеје безбожништво жњеће муку” (Приче23,8), јер “не помаже неправедно благо, него правда избавља од смрти” (Приче,25,8).

Безбожници нису били никад од користи не само себи већ никоме. За собом су остављали само неправду, макар доспевали и до царског престола. Соломон је најбоље то осетио и видео, зато и вели: “узми безбожника испред цара, и утврдиће се правдом престо његов” (Приче 25,5). Оно што је гад пред Господом не може ни престолу царском на добро служити, као ни појединцима ни друштву уопште.

Ако је ко мислио да, чинећи неправду, ревнује за истину Божју, нека загледа у себе и видеће да се вара и да не познаје себе. На престолу душе његове лежи отровна гуја, која се зове безбоштво. Та гуја га тера да чини неправду, да чини оно што је гад пред Господом.

Прејлед цркве еџархије Жичке, 1938.године.

II СВЕТИТЕЉИ О СВЕТИЊИ

Нема истине у Хришћанству неизокренуте у неистину од стране људи. Далеко би се отишло набрајањем свих негација ума човечјег без ума Христовог. Да узмемо једну истину, једну велику тајну о којој у новије време расправљају и звани и незвани, који

су је скроз извитоперили. То је тајна Светог Причешћа. У њу су одавно посумњали протестанти, као што су и у много што друго посумњали. Сумња њихова није се задржала само на протестанском тлу, већ се проширила и захватила и друге конфесије, па и Православну веру неких.

Размотримо мисли зрелих људи да би се сагледала површност пигмејских мисли о Причешћу. Ти зрели људи јесу најопробанији мужеви Православне Цркве; то су Светитељи Оци њени.

О општењу човека с Богом кроз Тајну Причешћа карактеристично се је изразио Светитељ Димитрије Ростовски: “Који се причешћује да верује-пише он у “Припремању свештеника ка Божанском причешћу”- а сигурно му је познато да се Тело Христово сједињава са телом његовим (тј. причесника) и претвара се у њега; и Крв Христова сједињава се са његовом крвљу, и претвара се у њу. Такође и овај који се причешћује Христом, бива једно са Христовим Телом и Крвљу, и сви удови и чланови његови нису његови, него се у Христу завршавају, по Апостолу који вели Ефесцима: “јер смо уди тјела његовог од меса Његова и од костију Његовијех”. И Коринћанима: “Не знате ли, да су тјелеса ваша уди Христови”. Још, дакле, сједињава се и душа Христова са његовом душом и Божанство Христово и сила Његова са немоћним човечанством, и бива сав Христос у њему, и он сав у Христу, обасјан благодаћу Христовом”.(Творенија Дим. Ростовскога, част 1, Москва 1805. стр.147).

Сл. 31. Причешће у Василијевој задужбини

Колико је дејство Светог Причешћа на организам човечји јасно се види из учења Св.Василија Великог и Св. Јована Златоустог: “Свакако, и човек се у Причешћу удостојава пунога, могућег и за ограничено биће сједињења са Господом: у материјално тело његово усељава се Христос живим Телом Својим, хранећи поткрепљујући и оживљавајући душу Хришћанина, освећујући је, очишћавајући нечистоту и лечећи грехе, обожавајући је” (Јован Златост: Беседе на Матијево Еванђеље, 82, 5). “Тело Спаситеља јесте права храна и Крв Његова јест право пиће (Јов.6, 55) такође и у односу према телесној природи нашој: примајући у себе ту божанску храну, човек постаје учесником Божанске природе Христове, као да је живи члан Његовог Тела и Христос са Своје стране пролази кроз удове његове, кроз све саставе, кроз утробу, кроз срце. Саопштава се свима члановима његовим и пронице Собом сав организам његов” (Св. Василије, Молитва 1,6; Златоуст 2,10; Метафраст 3. Молитва).

По Светом Дионисију Ареопажиту: “У Причешћу се достиже најсавршенија заједница са Богом и обожење оних који приступају тајни”. Свети Кирило Јерусалимски вели: “Кроз Причешће постајемо сателесни и сакрвни Христу” (Кирил Јерусалимски, Тајноводство поуч.4,3-руски прев. 1822.год.). А отац Догматике, Свети Јован Дамаскин учи:”Тело и Крв Христова улазе у састав наше душе и тела, али не ишчезавају, не труну и не избацују се напоље...Они улазе у биће ради очувања и очишћења нашег од сваке нечистоте... Будући очишћени ми се сједињавамо са Телом Господа и са Духом Његовим, и постајемо Телом Христовим” (Тачно изложење Правосл. вере-рус. прев. М. 1844.4. гл. 13)

“И тако по мислима светоотачких дела”, вели А. Соколов, “евхаристично сједињење човека са Господом Исусом толико је тесно и блиско, да право Тело и права Крв Богочовека-зацело се усвајају човековим организмом, и он постаје телом самога Богочовека. У Тајни Евхаристије обични хлеб и вино претварају се у Тело и Крв Христову; по њиховом примању, дакле, побожно настројеним човеком, они - причасничко Тело и Крв Христова, већ као да се сами “састављају” са телом и крвљу човека”. (Култ как необх. прин. религ.).

Наводећи речи оца Јована Кроштанског о дејству Светога

Причешћа на биће човечје, Владика Николај вели: "С коликом пажњом један научник испитује појаве природе, још с већом пажњом ми треба да испитујемо појаве и дејства благодати Божје. Ево шта сведочи о дејству Причешћа један од великана духовних. Отац Јован Кроштантски пише: "Дивим се величини и животворности Боженственог Причешћа: старица пљувала крвљу и већ сасвим изнемоћала немогући ништа јести, од дана кад је од мене примила Причешће почела се поправљати. Девојчица на самрти после причешћа почела се поправљати, јести, пити, разговарати, док је пре тога она била готово без свести, у трзавици, и ништа није ни јела ни пила". На крају са болом у души узвикује Владика: "О кад би сваки свештеник с пажњом научника и с љубављу молитвеника посматрао и пратио благодатна дејства Св. Причешћа слично оцу Јовану" (Охридски Пролог, стр.465).

Овако мисле Светитељи о Светињи, овако резонују умни и зрели људи. Ово су само цртице из мисли појединих великодостојника Православне Цркве. А шта би било да наводимо читаве томове њихове о истој тајни.

Свакоме који Га достојно прима, вели: "Ето си здрав, више не греши, да ти не буде горе" (Јов.5). А то само "ако можеш веровати: све је могуће оном који верује". Ако не верујемо, довикује нам: "О роде неверни и покварени! Докле ћу бити с вама? Докле ћу вас трпети?" (Мр.9,23,19). Ако се недостојни причешћујемо, ако не верујемо, Причешће нема никаквог позитивног ефекта ни у духовном ни у физиолошком смислу. Тада оно може имати негативно дејство, по речима Апостола који вели: "Тако који недостојно једе овај хлеб или пије чашу Господњу, крив је и телу и крви Господњој. Али човјек да испитује себе, па онда од хљеба да једе и од крви да пије. Јер који недостојно једе и пије, суд себи једе и пије, не разликујући тијела Господњег. Зато су међу вама многи слаби и болесни, и доста их умире" (1Кор.11,27-30). Православни модернисти неће да чују за ове речи Апостола Павла. Они веле да се ово не слаже са логиком њиховом. Она им дозвољава другачија гледишта на Свето Причешће и на све што је свето у Православљу. По њима, Причешће нема никакве везе са једном страном човека бића, са телом његовим. Као да се човек поделити може; као да Христос није дошао да излечи и спасе целог човека! Каква логика

може убедити ову "децу по логици" у нетачност њихове логике? Једино Светоотачка, Христова логика. Управо, ти најлогичнији људи немају своје логике. Они су се одрекли своје логике ради логике Христове (1Кор.2,16).

Ми не можемо ићи путем који протестанти иду, нити можемо мислити како они и неверници мисле. Јер они немају Божје ни црквене логике. Они су сами себи логика. Ми имамо логику Христову у цркви Његовој: "ми ум Христов имамо" (1Кор.2,16). Само том логиком и тим умом можемо мерити религиозне и мислити црквене мисли. Док смо православни не смемо и не можемо Христу и Цркви наметати логику смртног човека. Дрзне ли се неко да чини или да другоме то одобрава и да га на трубни глас хвали и слави, он личи на нерасудно и неразумно дете. А зар таква деца могу другима давати директиве?

*јеромонах Василије (Косић) Светосавље, 4/1932,
одломак из истоименог текста: „Светитељи о светињи“*

БЕЗАКОЊЕ ВОДИ ПРОПАСТИ

Погрешили бисмо, ако бисмо рекли да безакоња има само међу омладином. Има га и међу старима, има га готово свуда, како у граду, тако и на селу, премда у мањој мери на селу него у граду. Много се греши, према томе и много је безакоња у народу. Јер, сваки грех је безакоње и свако безакоње је грех. Нема законитог греха, нити има безакоња за које би се могло рећи да није грешно, да не почива на греху. Грех и безакоње упропашћавају оне који их чине, а воде у пропаст и њихове ближње. Због греха и безакоња пропадали су и пропадају и појединци и читави народи.

Многе ствари не могу бити јасне посматрачу, ако их не гледа кроз вечну књигу Божју- кроз Свето Писмо. Нико други не може објаснити њихов прави смисао, до Свето Писмо. На првом месту човек без помоћи Светог Писма не може правилно да схвати грех и безакоње, као и последице њихове. Једино у светлости ове вечне књиге може се сагледати прави смисао њихов.

И духовни и телесни живот и опстанак човека условљен је вршењем и испуњавањем уредаба и закона Божјих. Зато Бог наређује људима: "Држите уредбе моје и законе моје; ко их врши, жив ће бити кроз њих" (III Мојс.18,6). Само, дакле, кроз уредбе и законе Божје може бити жив човек. Тим путем мора да иде и народ и држава, иначе неминовна је пропаст њихова. Они који газе уредбе и законе Божје својим безакоњем наносе штете, и себи и ближњима својим. "Јер је свет Бог, Бог ревнитељ, неће подносити ваше невере и ваше грехе" (Ис.Нав.24,19)

Нико није милостив и дуготрпељив као Бог, али кад греси, безакоња и неваљалства људска превазиђу меру, неминовне су зле последице њихове. Оне су кобне не само по узрочнике и творце греха, него, и по њихово потомство. Безброј пута буквално су се испуниле речи Божје на безбожницима: "А безаконика ће нестати сасвим; натражје ће се безбожничко затрти" (Пс.37,38).

Ово Бог често понавља људима и народима, опомињући их на живот по законима и уредбама Божјим и предочавајући им шта их чека, ако се буду оглушили о глас Његов. И историја нам сведочи колико су се пута оствариле ове речи Божје на многим народима. Бог није уклањао само многе мале, али грешне, народе пред навалом великих народа, него је чинио да су мали праведни народи таманили, потискивали и поробљивали много веће, силније, снажније и богатије народе од себе. Па не само то, него је често пута подизао незнабожачке народе, који су били далеко од вере у једнога Бога, да би преко њих казнио народе, који су веровали у једнога Бога, али нису живели по уредбама Његовим. Тако н.пр. Бог избира Навуходоносора за слугу Свога, да казни Израиља отступника. Или кад хришћански народи у Азији и Африци кроз многобројне јереси отступили од Бога, узео Бог за слуге своје Арапе, да казни Хришћане, да би их уразумио. То исто видимо и код хришћанских народа на Балкану. Кад отступише од Бога и Божјег закона, призва Бог Турке за слуге своје, да казни отступнике, да би их казном уразумио. Дакле: кад год верни отступају од Бога, Бог плете бич од неверних да уразуми верне. Тиме Бог ставља до знања људима и народима да Он не заборавља завет, који је склопио са њима. По том завету људи и народи треба да живе по уредбама Божјим, да би их Бог обдарио даровима

својим, који се не могу добити ни од кога другог и са којима се не могу упоређивати никакви дарови људски. У противном, на сваком кораку пратиће их зло и казна.

Људи могу сакривати своја безакоња и недела једни од других. У очима људи највећи грешник може изгледати највећи праведник и највећи праведник од стране људи може бити оглашен за највећег грешника. Али пред Богом ништа се сакрити не може. Он једини све види и зна: „Јер су очи његове обраћене на путеве човечје и види све кораке његове. Нема мрака ни сени смртне где би се сакрили који чине безакоње. Јер никоме не одгађа кад дође да се суди с Богом". (Јов.34,21-23).

Да човека не би снашле све последице безакоња његових, потребно је да се непрестано обраћа Богу речима Псалмопевца: "Опери ме добро од безакоња мога и од греха мога очисти ме" (Пс.50,2). Сваки, који је запао у руке безаконих и рђавих људи, било да је појединац или народ, омладинац или старији човек, треба да понавља молитву "Боже мој! Узми ме из руке безбожникове, из руке безаконикове и насилникове" (Пс.71,4).

У данашње време пометености и страха, "Дивно Бог грми гласом својим, чини ствари велике, да их не можемо разумети" (Јов;7,5). И заиста, другачије се не могу разумети, већ једино кроз Свето Писмо које нам јасно говори да су све то посланице безакоња разних Расела, безбожника и безаконика".

Зато је дужност свакога да очисти себе од греха и да се уклони од безакоња. Затим, дужност је свију нас да се боримо против сејања греха и безакоња на нашој народној њиви, по земљи нашој. Само тако моћи ћемо да отклонимо праведни суд Божји од себе и од народа нашег. "Ко ме слуша, вели Бог, боравиће безбрижно, и биће на миру не бојећи се зла". (Прич.1,33). Ако до краја остане-мо верни Богу, Он ће нас сачувати "од часа искушења, који ће доћи на сав васиони свет да искуша оне који живе на земљи" (Откр.3,10). Иначе, како Библија учи, безакоње води неминовној пропасти.

*Синђел Д-р Василије (Косић),
Календар Српске Православне Патријаршије
за јросиу 1941.год. огломак из исиименој шексиа:
„Безакоње води јројасиу“*

ДВА ПОКОЉЕЊА

Воде разговор два Србина. Један превалио шездесету, а други је испод тридесете. Према годинама старости рекао би човек да би и њихове улоге требале да буду обрнуте. Разговарали су о религији главној теми свих разговора кроз сва столећа, како међу религиозним, тако исто и међу нерелигиозним људима. Свак би претпоставио да старац заступа потребу религије, а да младић пориче, као што обично бива код нас, бар од ратова на овамо. Но било је обрнуто и то је баш интересно и радосно, јер пружа наде за будућност. Са очајањем бисмо гледали у будућност, кад би млађе генерације ишле трагом старих безбожних генерација, васпитаваних далеко од наше домовине. Овако, можемо се радовати, што је наше безбоштво остарело, оседело и што се ближи свом заходу, своме тамном и хладном гробу. Јер, са нестанком старих безбожних генерација, умреће и њихово безбоштво, које ће заменити неумрла и увек млада вера милиона мученика и светитеља, којом се напајају наше млађе генерације.

Укратко наводимо разговор старца и мадића, који нам у исто време даје слику разговора двеју генерација:

Старац: - Унапред вам кажем да ја не верујем. Немојте ни покушавати да ме убеђујете, јер ће сви ваши покушаји и докази остати безуспешни. Старо се дрво не савија. Ја имам своје погледе на свет и на живот. Не гледам на веру човека, већ на његов живот.

Младић: - Можда је моја слабост, господине, да у разговору и сувише водим рачуна о туђем убеђењу и осећању. Не волим да своје убеђење силом натурам, ако неко није расположен да га слуша и прими. Уосталом то је православна хришћанска методика. Ни сам Гостод Христос ником није наметао своју спасоносну науку, већ је јасно изјавио: "ако ко хоће замном ићи" (Мт.16,24). И ја, дакле, не мислим да вам силом намећем своје хришћанске назоре на свет и живот, али исто тако не мислим да од њих отступим и да подлегнем вашим назорима. Изјављујем вам да за мене вера у Господа Христа игра врло велику улогу у животу човека. Изволите продужите, слушај вас.

Старац: - Молим вас да ме правилно разумете. Наиме, ја не верујем, али то не значи да сам и против Цркве. Напротив. Као

што сам добар Србин тако сам и добар православац. Поштујем нашу Цркву, ценим свештенство и имам доста добрих пријатеља у Цркви.

Младић: - И да и не; и разумем вас и не разумем. Пуно је таквих наших људи, који би хтели да играју улогу иперкултурних безверника. А међутим изјављују неку своју благонаклоност према Цркви и свештенству. И ви сте један од њих. Но, опростите, нисте у праву, јер не стојите у истини. Или још нисте рашчистили са својим убеђењем, или не говорите истину. Ко не верује не може имати праве љубави према Цркви и њеном свештенству, јер Црква и свештенство проповедају веру коју он одбацује. Таквом су и Црква и свештенство досадни и непријатни. Он не може да буде у Цркви, не може да буде православац, пошто га се Црква одрекла. Чак и званично би требала да то учини према сваком оном који се одриче њене вере у Бога. Можда, дубоко негде у вашој души тиња нека искра пламене вере и њена топлота, несвесно за вас, подгрева вашу љубав према Цркви православној. И док ви себе хладним разумом сматрате и објављујете за некаквог просвећеног безбожника, слободног мислиоца, итд, дотле вам срце друго наређује и заповеда.

Старац: - Молим вас, имам разлога што ово говорим. На нашу Православну цркву и на њено свештенство гледам са чисто националног становишта. Као национална наша Црква је много користила и користи народу и држави. То је најздравији организам у нашем државном и народном телу. У њој нема свештеника странаца, као што је случај у другим црквама. То је сам чисти и овејани Србин, који никад не заборавља опште државне интересе и државну целину. Увек ће је бранити као и његови претходници. С те стране сваки добар патриота дужан је да ода поштовање православљу, па и ја.

Младић: - Што се тиче улоге Цркве у животу нашег народа и државе, не поричем је ни ја. Али ви заборављате или предвиђате једну ствар. Ви страшно оптужујете Цркву и свештенство, подмећући им лаж и неистину.

Старац: - Боже сачувај!. То нисам никад мислио.

Младић: - Станите мало, па ћете се уверити. Ако су Црква и свештенство најбоља генерација за државну целину, ако су најздравији организам у држави, онда како могу да проповедају наро-

ду веру коју ви низашта не рачунате. И не само то, него ту веру и сматрају главним чиниоцем у религиозно-моралном животу човека и друштва уопште. Видите дакле, ви не придајете никакав значај религији и вери, док Црква и свештенство то сматрају главном полугом народног опстанка. Или сте ви или они у заблуди. Дакле, неко не говори истину. У сваком случају ваше похвале опадају.

Старац: - Логички је потпуно тачно ваше мишљење, само не могу да га примим, пошто никад нисам тако што мислио ни о Цркви ни о свештенству. Ја желим искрено да вам кажем, да они буду на што вишем културно просветном нивоу, како би достојно одговорили свима потребама данашњице. Нажалост морам да константујем једну ствар. Наша Црква има доста добрих свештеника, али има мало просвећених и образовних монаха. Нарочито данас потребно је да их више има. Они су слободнији. Више могу да се одаду науци и да раде на препороду народа. Врло је мало младих људи који се жртвују за добро Цркве и народа. Чини ми се да их је пре рата било више него данас. Било је више полета, више одушевљења, више пожртвовања и више патриотизма.

Младић: - И овде се у многоне слажемо, али морам да вас допуним. Који је по Вашем мишљењу разлог овој духовној малаксалости, клонулости и посусталости? Пре но што бисте и покушали да ми одговорите, рећи ћу вам ја узрок. Данашња омладина у већини нема вере. А чим нема вере, не може ни да се жртвује за нешто узвишено и свето. А што је тако криви су сви они који мисле и говоре као ви, јер се тиме убија дух, полет и одушевљење у омладини. Чим јој убијете веру, ви сте од ње створили мртву лешину.

Старац: - Како је раније било полета?

Младић: - Да, било га је, али је он био верско-национални. Ишло се у монахе, па и у свештенике уопште, из верско-националних разлога. Циљ је био служба нацији и Цркви кроз црну расу. Данас је национални разлог, бар што се тиче ослобођеља физичког, отпао. Постоји други национални разлог, можда много значајнији од првог. То је духовно ослобођење нашег изрода, било од зачмалости верске, било од секташког поробљења. Но то слабо ко данас увиђа. Ништа није у стању да младе људе завије у црну монашку расу, осим вере. Једно време може да их одушеви и изведе на црквени посао. Кад велите да неверујете зашто онда тражите да Црква привуче такве

људе? Вера је једина снага и моћ за одушевљење и рад. Само права, искрена, Христова, Светосавска вера може да одушеви једног младића да се данас одрекне свију овосветских уживања, да би се жртвовао и постао монах ради процвата Православља. Без пламене и жарке вере Христове, нема никаквог стварног зидања, никаквог стварног напретка, јер стоји записано у Вечитој Књизи: "Без мене не можете чинити ништа" (Јов.15.5). Ако смо пре рата имали десет од сто вере данас нам је потребно сто од сто да бисмо одбранили душу и тело народно од многобројних непријатеља који се завлаче под кожу народу као црви под кору дрвета. Начин нашег живота зависи од наше вере. Пошто мало вере има, бар међу нашом интелигентном омладином, од које сви очекују народни препород, то нам ни живот није на достојној висини.

Старац: - Да, млади човече, ваши су разлози јако убедљиви. Слажем се с тим, да је вера у данашње време главни мотор, који може да покрене људе на најузвишенија дела, а нарочито на узвишен монашки живот. Мада не могу ничим да побијем ваше разлоге, ипак остајем, бар за себе, при свом шесдесетогодишњем уверењу. Но свиђају ми се овакви разговори са младим људима. Надам се да ћемо се чешће виђати и разговарати о корисним стварима, као и овог пута. Ако је тачно ваше гледиште, да је вера једини покретач млађих људи за монашки чин, онда имам пуно разлога да будем оптимиста. Верујем да ћете ви први опробати тај покретач и убеђен сам да нисте усамљени.

Младић: - Мило ми је што вам се нисам наметао па и ако сте бар одобрили, ако не и усвојили, моје гледиште. Збиља је утешно, што се код наше омладине осећа један вал религиозности, мада је он за сад још немоћан и мали. Верујем да ће се сам Господ постарати да буја и напредује оно, што је неопходно за спас душе народне.

Тако су се много пријатељскије растали ови људи, него што су се састали. Утешно је, као што рекосмо што су се улоге измењале. Страшно би било кад би младић мислио као старац. Колика разлика између два покољења!

*Јеромонах Д-р Василије Косић
Прејлед црквене епархије Жичке, мај 1937. године*

ДА ЛИ ЋЕ СЕ ОН ВРАТИТИ?

Сл. 32.
Детаљ
из храма

За сваког правог хришћанина излишно је ово питање о другом доласку Христа Спаситеља. Он је сам тврдио да ће поново доћи и у то нема сумње. Излишно је и нагађати време његовог доласка. То је сакривено од људи, опет према речима самог Спаситеља.

О другом доласку Спаситеља и о времену тога доласка Еванђеље нам каже ово:

А кад (Христос) сеђаше на гори Маслинској приступише к њему ученици насамо говорећи: кажи нам кад ће то бити? и какав је знак твојега доласка и пошљедњег века?

И одговарајући Исус рече им: чувајте се да вас ко не превари. Јер ће многи доћи у име моје говорећи: ја сам Христос. И многе ће преварити. Чућете ратове и гласове о ратовима. Гледајте да се не уплашите; јер треба да то све буде. Али није још тада пошљедак. Јер ће устати народ на народ и царство на царство: и биће глади и помори, и земља ће се трести по свијету. А то је све почетак страдања.

Тада ће вас предати на муке, и побиће вас, и сви ће народи омрзнути на вас имена мога ради. И тада ће се многи саблазнити,

и друг друга издаће, и омрзнути друг на друга. И изићи ће многи лажни пророци и превариће многе. И што ће се безакоње умножити, охладнеће љубав многих. Али који претрпи до краја благо њему...Јер ће бити невоља велика какова није била од постанка света до сад нити ће бити; и да се они дани не скрате, нико не би остао; али изабраних ради скратиће се дани они...Јер као што муња излази од истока и показује се до запада, тако ће бити долазак сина човечјег...И тада ће се показати знак сина човечјег на небу; и тада ће проплакати сва племена на земљи; и угледаће сина човечјег где иде на облацима небеским са силом и славом великом... (Мт.24; 3-30)

Спаситељ нарочито упозорава: А о дану томе или о часу нико не зна, ни анђели који су на небесима, ни син до отац. Пазите, стражите и молит се Богу: јер не знате кад ће време настати (Мрк. 13; 32).

После васкрсења апостоли су питали Христа: Господе! Хоћеш ли сад начинити царство Израљево? А он им рече: није ваше знати времена и лета које отац задржа у својој власти...И ово рекавши видеше они где се подиже и однесе га облак из очију њихових. И кад гледаху за њим где иде на небо, гле два човека стадоше пред њим у белим хаљинама, који и рекоше: људи Галилејци! што стојите и гледате у небо. Овај Исус који се од вас узе на небо тако ће доћи као што видесте да иде на небо. (Дл.Ап.1:6-11).

Дакле, Господ Исус Христос ће доћи без обзира на мишљење људи. Ту не игра улогу гласање ни проценат оних који желе или не желе тај долазак, који су за или против тог доласка. Православна црква је увек веровала Спаситељевим речима о Његовом поновном доласку и данас верује у њега и очекује га, не одређујући ни време ни рок када ће доћи, када ће се остварити. И позива верне да га спремни дочекају. Да за тај дочек буду на моралној висини у животу са непоколебљивом вером у све истине, садржане у Еванђељу.

*Епископ Бањалучки Василије
Православни Мисионар, 1969, бр. 4, одломак
из истоименог шекста. „Да ли ће се Он вратити“*

III ПАПСКО ПОКРОВИТЕЉСТВО НАД ВИСОКИМ ДЕЧАНИМА

– Унијатска пропаганда под Турцима –

Пишући о Високим Дечанима архимандрит, касније епископ Жички, Сава Дечанац, износи интересантне историјске податке о римокатоличкој пропаганди у Метохији, чији је главни циљ био да застраши братство Високих Дечана, како би пристало на унију са римокатоличком црквом. Употребљавани су и обесни Арнаути, који су хтели незапамћеним терором да принуде дечанске монахе на унију, радило се и преко страних агената, који су употребљавали све њима познате трикове не би ли преварили и лукавством навукли простодушне монахе на танак лед: чак је и познати бискуп Штросмајер био потурио своја леђа, нудећи Дечанцима огромне новчане суме и све удобности, само да унија уроди плодом.

Сматра се да ни један насртај Албанаца на Високе Дечане под Турцима, а било их је безброј, није био без учешћа и знања римске пропаганде. Све извођено преко поримокатоличених Албанаца. Обично се за време каквих нереда у околини Дечана појављивао по неки фратор, језуит, па и бискуп са “обријаном главом” пореклом Албанац.

Овај западњачки агент имао је албанско оружје и одело, а пратио га је какав добро плаћени арнаутски поглавица и најозлоглашенији разбојници под изговором да је дотични њихов брат по крви и вери из Скадра! Увек су истицали да је циљ његовог пута каква лиферација хране, обично волова и овнова, за војску, која је имала да брани Албанију, па и Дечане од непријатеља. За такву услугу манастир је требао да му се одужи нечим. Скоро увек био је један предлог: да се дечанско пријатељство потчини Риму. Колико ниска подлост агената намесника Христовог!

За време Кримског рата енглески, талијански, аустријски и француски агенти свим силама су радили преко нарочитих лица да наговоре дечанске монахе, да се обрате папи за покровитељство и за остале потребе. Особито је био агресиван и наметљив

француски агент – изасланик Рима, – који је био нарочито упућен у Високе Дечане. Као велику тајну саопштио је монасима оно што је чуо од Арнаута и њихових главара: Дечани ће ускоро пропасти. Изразивши дубоко своју жалост, предложио им је да се обрате за поровитељство папи. После их нико ни попреко неће смети да погледа. Онда ће се манастиру вратити сва одузета земља, братство ће добити редовну плату и његов број попеће се на стотине. И овом приликом једини услов био је: да се при служби у манастиру помиње римски папа!

За време српско-турских ратова око 1878. године римокатоличка пропаганда гледала је да искористи нерасположење Арнаута против Дечана. Они су на Србе уопште били кивни, што су Црногорци Берлинским конгресом добили Плав и Гусиње и дошли на даљину од три часа до Дечана. Но међу њима су избили крвави међусобни сукоби, те је манастир био остављен на миру и од њих и од римокатоличке пропаганде преко његових терора. Ипак, није се губила нада. Ако Рим није успео с једне стране, покушавао је са друге.

Због општих нереда у последњим српско-турским ратовима манастир је остао без братства и задужио се око 3000 цесарских дуката. Ово није замакло оку римокатоличке пропаганде. Стога је она са своје стране учинила све само да Дечане придобије за Рим. У акцију је ступио и бискуп Штросмајер. Послао је у Високе Дечане нарочитог свог човека, преко кога је за први пут понудио братству 10.000 цесарских дуката, а сваке године давао би онолико новаца колико манастиру буде требало. Још је обећао да ће из хрватске послати одабране Србе, који ће монахе у Дечанима дворити и служити као праву господу. И овом приликом се од монаха тражило само једно: да Христовог намесника помињу при богослужењу!

У овако тешким тренуцима искушења и саблазни монаси су налазили утеху у молитви Богу пред иконом Христа Спаситеља, часним крстом и животом светога краља. Вапили су Богу: избави нас, Боже од оваквих лукавих назови избавилаца. Једном приликом позову и неке прваке Србе, желећи да чују њихово мишљење по овој ствари. Сви су, као и монаси, осудили оваква подла нуђења и подилажења, чији је циљ био: уништење српске задужбине Високих Дечана, православне вере и српске народ-

ности у тим крајевима. Особито је био интересантан један стари Србин из Пећи. Не знајући у почетку у чему је ствар, он је био за примање помоћи и заштите од хришћанског Рима. Када му је објашњено да је по нашу веру и наш народ корисније султаново покровитељство, него ових хришћана и да је боље да монаси са часним крстом иду од места до места, скупљајући милостињу пару по пару, но да од иновераца добијају на хиљаде дуката, старац као да се препородио. Скочио је на ноге и молио старешину и присутне за опроштај. Без речи је уступио манастиру све своје имање, пристајући драговољно да живи као поседњи сиромаш, само да се од римокатолика, који су гори од Арнаута, не узима никаква новчана помоћ за Високе Дечане.

Дечански монаси никад се нису лакомили на оваква богата обећања римских агитатора. На захтев да се у старој царској лаври српској помиње римски папа, они су то најодлучније одбили, пошто је то била ствар патријарха и владике, а не њихова. Сем тога, говорили су да овај манастир није само њихова својина, већ читавог сиромашног српског народа. Уколико су папски агенти бивали безобзирнији, брбљивији и издашнији у обећањима, утолико су их са већим презирањем одбијали прости, али енергични и достојанствени монаси дечански, не жалећи да и живот свој даду за српство и православље.

Резимирајући све што је рекао о унијатској пропаганди Римокатоличке цркве у Високим Дечанима архимандрит Сава Дечанац вели: “да је та бесловесна хајка онако богатством и другим материјалним и умним средствима снабдевања и спремна на свако зло, много и много гора и опаснија и од самих оних... који пале и разбијају манастирска здања, одводе волове и убијају посетиоце, тј. госте у манастиру... Она се дружи, тако рећи са самим пакленим ђаволом, само да би учинила обрт у Дечанима, да тамо заседну језуити, не штедећи за то ни труд, ни новце ни људе; чак жртвују и само своје достојанство човечанства, дружећи се са најфанатичнијим под небесним сводом, са анти хришћанским, разузданим, безвласним анархичним елементом, потстрекавајући их да разруше ову видљиву, идеалну и најсавршенију свету творевину на земљу, овај дом невидљивог Бога и утеху слабомоћног човечанства. Тако то чине ови прождрљиви ученици познатог развратног

наставника римског зато да, када би у манастиру дошло до коначне пропасти, они после спасавају и од насилника за себе откупљују ту светињу Божју, из чега се види, да су ови деморалисани раскошници својом вештином далеко надмашили и у разбојништву и у нечовештву оне, који они потстрекавају да разруше ову задужбину српску, услед чега су сада они и опаснији, те их се треба више чувати и мање им поверења поклањати“.

Светосавској православној цркви српској познати су методи рада папске пропаганде, стога је не могу обманути никакве књиге ни чланци, који се и у последње време појављују у нашој и црквеној и световној литератури с циљем, да другачије претставе папу и његове агитаторе. Увек, важи правило: Рим длаку мења али ћуд не мења. Ђаволско икушење: Све ово даћу теби, ако само пристанеш да папу помињеш у цркви, који су увек папски агитатори кушали наш народ, најодлучније је одбијано од целог народа, па и од дечанских монаха. Сачувани трагови такве пропаганде потпуно

одговарају данашњој политици лукавог Ватикана и опомињу нас на опрезност према папском покровитељству, које се нуди Православној цркви на разне начине и преко разних људи.

Папство је прогутало свакога, који се је ставио под његово покровитељство. Да су и Дечани то учинили, пропали би. Пошто су јуначки одбијали све саблазни, које су долазиле од тог покровитељства, остали су горди и високи, као што су увек били и спасли се напасти.

*Јеромонах
Др. Василије Косић*

Сл. 33. Свети Сава на иконостасу Светосавског храма у В. Јовановцу

КО СПАВА И КО РАДИ НА ЈЕДИНСТВУ?

Из свег гласа виче цео свет, позивајући римокатолике да и они учествују на конференцијама са православнима, англиканцима и разним протестантима, али они ни не чују. Неће Мухамед брегу, већ тражи да брег њему дође. Неће папа да учествује, као равноправни са другима на конференцијама, него хоће, жели, тражи и захтева да сви њему дођу на подворавање. Да дођу и да му се поклоне. И не само то, него и да се одрекну својих “заблуда” и дођу у “јединоспасавајући овчињак” римске цркве. Кад сви буду пристали да постану римокатолици, да пољубе папи врх папуче, тек онда ће папа бити вољан да се нађе у друштву неримокатолика. Дотле ни говора не може бити о некој сарадњи, о неком збору и договору. Иако цео свет зна да Рим неће да преговара о уједињењу са Истоком, већ жели да га потчини себи.

Кад су Латини заузели Цариград (1204.) протерали су по Лебедеву, патријарха цариградског Јована Каматира, који је раније писао Инокентију III против уније. Патријарх се удаљио из Цариграда понижен, без жезла и обуће, у једном бедном и похабаном хитону, као прави апостол. Судбина овог патријарха пристигла је и остале патријархе. Збацили су их и заменили својим људима. И до дана данашњег, Рим има своје претенденте на источне црквене столице.

Латини нису презали ни од најцрњих недела на Истоку. Карактеристичан је њихов варваризам из 1185. године у Солуну. Крали су, арали и пљачкали све црквене ствари. Иконе Господа Христа и Његових угодника бацали су на земљу, газили их ногама и ложили њима ватру! Играли су на светим престолима по храмовима, оргијали, певали срамне песме и вршили најнепристојније радње. На коњима су улазили у величанствен храм светог Димитрија; из Његовог гроба узимали свето миро, мазали њиме обућу и употребљавали га у све сврхе уместо зејтина. За време богослужења упадали су у храмове, разговарали, галамили, певали срамне песме, лајали као пси и присутне певаче хватали за грло, чиме су ометали певање и молитву верних. Лешеве поубијаних Грка излагали су најсрамнијим поругама. Спаљивали су их заједно са животињама. Живи људи тако су били унакажени да пријатељ пријатеља није

могао да позна. Грци су сматрали да је часније у воду скочити и удавити се, него ли трпети тиранију римокатоличких крсташа.

Слично се одиграло и у Цариграду 1204. године. Страдања Грка од крсташа превазишла су сваку меру и препунила сваку чашу стрпљења. Мученичке мошти виђале су се на најнечистијим местима; тело и крв Христова бацани су и просипани по земљи; крсташи су разграбили све црквене драгоцености, а по храмовима уводили најраскошније жене, дозвољавајући да седе на часним престолима, да певају и играју у најнепристојнијим позама. Никог нису оставили на миру, ни женски свет, чак ни монахиње. У свим овим недељима учествовали су поред световњака и духовници.

Крсташки ратови најбољи су доказ колико је Риму било стало до сједињења с Истоком. Ни у ком случају не могу се они назвати покретима за сједињење.

Да би слика била јаснија задржаћемо се мало на Историји Цркве. Знамо да је на Западу било много покрета чије је циљ био рад на сједињењу са Истоком. Међу њима најзначајније су Лионска и Флорентинска Унија. Поред све своје озбиљности оне су се показале потпуно јалове, јер им је био циљ, по Лебедову, “потчињење Источне Цркве Западној, а не сједињење њихово”.

Знамо да је Лионска Унија (1274) склоплена иницијативом грчког цара Михаила Палеолога, “но та унија...није била дугог века, јер не беше прихваћена у ширим круговима на Истоку”. Народ није могао да прими унију не зато што није желео искрено јединство са Римом, него зато што је здравим инстинктом својим интуитивно увидео да унија не значи сједињење источне и западне цркве, већ потчињење прве другој. Пошто су ову унију диктовали “виши интереси политике грчког цара, он је пристао да православну цркву понизи, да прими папски примат и друге римокатоличке неистине и да због тога збаци једног патријарха, то црква и народ нису могли да приме ово понижење, које им је доносила Лионска Унија.

Лионска унија је по Лебедеву: „понижавајућа Лионска Унија“. Продужујући Лебедев вели: „Лионска Унија, увредљива за част грчког императора и јерархије“. Мада Лебедев најпохвалније говори о патријарху Герману III, ипак му замера што је слао изасланство на Лионску унију и што ју је примио.

На Флорентинској Унији одиграла се иста сцена, као и на Лионској. Опет су политички разлози натерали грчке императоре да траже и да приме Унију. Али је народ са свештенством до краја остао упоран. И ако је пред вратима била турска опасност, ипак је више волео да у Цариграду види: турски турбан, него ли папски клубук.

Насртљивост Рима на Исток и пре и после Уније била је главни разлог отуђења и удаљења између Истока и Запада. Говорећи о папи Николи и његовој агресивности према Источној цркви, Лебедев се у чуду пита: “Је ли то апостолски дух, чијем се носиоцем сматра папа?”. Због тога: “Исток није могао да схвати папу, а папа није хтео да разуме Исток због његовог оправданог отпора у борби против Западног духовног узурпаторства”. “Историја” вели Лебедев, “узајамних односа између Источне и Западне цркве у току даљих времена јасно показује да слична непријатељска осећања двеју по духу вере, сродних цркава, не само што нису ослабила, него су јако порасла”.

Све су то махинације лукавих Латина којима, као као најоштријим удицама лове православне душе за “Петров овчињак”. Ни трага нема од неке искрености. Служење по источном обреду, ношење браде и косе од стране разних римокатоличких редова, као и самих унијата није никаква гаранција за честит рад на сједињењу. Ша више, сами римокатолици непријатељски се односе према таквим духовницима. Не дозвољавају дошавшим свештеницима источног обреда, да по свом обреду служе по латинским црквама, и који без довољног разлога чак и латинском свештенику, који носи браду не дају, да врши литургију и мисле да они који се присједињују римокатоличкој цркви треба поново крстити или бар поново рукоположити”.

Иако су верни традицији крајње нетолеранције римокатолици, под видом унијатства, чине огромне уступке. Доживели су невероватни обрт. Но сличне ствари раде само они који хоће да себи заварају траг. Ми, пак, знамо курјак, остаје курјак, макар нам прилазио и у “кожи овчијој”. Он “длаку мења” али ћуд никако.

Човек може да схвати православље и римокатолицизам, али унијатство никако. То је најгора врста плода који су родиле овом свету папе у Риму. Шта је на крају крајева унијатство? Ако је православље, онда није потребно, пошто постоји православна Црква.

Ако ли је пак нешто треће, излишно је, пошто само може да ствара заваду између православља и римокатолицизма, што и чини од како га родише папе у Риму.

Сам факат да су римокатолици отпали од православне цркве, да нису у њој, да с њом не служе, да се не причешћују, да немају никакве заједнице с њом уопште, и да се стално, од ње ограђују бодњикавом жицом, доказ је да су за њу јеретици. За цркву су увек били јеретици они који нису учили и веровали како је она учила и веровала и пре него што их је званично осудила.

Не могу се “саборићима” назвати поједини помесни сабори на којима је осуђено римокатоличко учење. То може да каже само непријатељ цркве, човек пун злобе и мржње према свему православно. Да су се све помесне православне цркве солидарисале са одлукама појединих помесних сабора и појединих патријарха, знамо врло добро из црквеног права. Црква је усвајала и дала васељенски карактер многим одлукама и правилима, које су доносили помесни сабори и патријарси и данас имају важност у свима помесним православним црквама. Није нам познато да се је ма и једна од помесних православних цркава оградиле од одлука, које су донесене од појединих “саборића” против изопаченог и унакаженог учења римокатоличке цркве. Напротив, за одбрану од римокатолика често се помесне цркве православне и њихови богослови позивају на одлуке “саборића”, као на опште православно, јер оне стварно изражавају православно мишљење и гледиште у односу на римокатолицизам. Значи, да те и такве одлуке већ имају свеопшти, васељенски православни карактер у источној цркви и ако им није дата само формула Васељенског сабора. Суштина је главно, а форма споредно у православлу.

Православно гледиште на уједињење

По речима професора Јакшића: “Декрети Ватиканског Сабора о непогрешивости папе и о томе, да је глава цркве римски епископ, имали су и имају катастрофални значај у питању сједињења Православне цркве са Римском”. Тог је мишљења и протојереј Сергије Булгаков. Он вели: “Ватиканска одредба сачињава у

садашње време главну догматску сметњу за зближење католицизма с православљем...Због тога...док не буде формално уклоњен или фактички стављен ван снаге Ватикански догмат, на жалост, постају крајње тешки стварни кораци ка зближењу православља с католицизмом”.

Осврћући се на учење римокатоличке цркве да је сваком за спасење душе потребно да се покорава папи, епископ Чарлс Гор вели:”Видите да се иде на то да је покорност папи неопходна за спасење свакој људској души, и да је епископ римски, кад говори ex cathedra, по себи орган и израз непогрешивости. Ово значи да је цела црква у Римској цркви и да је Римска црква једина непогрешива црква”. Према томе у римокатолицизму: ”Спаситељ је сведен на папу, замењен је папом; папа је више него човек, више него свети оци, више него апостоли, више него Св. Васељенски сабори; и још: папа је - црква, папа је суштина хришћанства...папа је не само символ, већ оличење јединства цркве...Ми православни верујемо и вером знамо да Дух Свети, Дух Богочовека Христа сачињава јединство једне, свете, Саборне и Апостолске Цркве”.

Римокатолицизам зна за највећу догму папу. Прво се тражи признање папе, па онда Христа, ако неко хоће да приступи римокатолицизму. Значи, без папе нема уласка у цркву. То је сасвим појмљиво:”Јер све разноврсне форме римокатоличког универзализма имају једну суштину, једно срце: папску теократију. То је мета свих њихових видљивих, а још мање невидљивих, дела и - стрела”.

Отуда је папа срж римокатолицизма. Он испуњава и прожима читаво тело римске цркве. С тога се свуда види папа и само папа. “Скинеш ли тело са душе његове (римокатолика), у њој ћеш угледати папу уместо Господа Христа. Да, папу уместо Христа. Поћи низ ма коју мисао њихову до у корен њен, она ће те одвести папи”.

О сједињењу између источне и западне цркве ни речи не може бити све дотле: Док се римокатоличка црква јавља црквом не Христовом, већ “папском”.

*Прејед Цркве Епархије Жичке-Жички благовесник,
Краљево 1938-1940. године, Одломак из текста:
„Високојечасни Стефан Илкић и уједињење
Православне и Римокатоличке цркве*

Сл. 34. Свети
Сава, мозаик
изнад улаза у
Василијеву
задужбину

IV УСКЛИКНИМО С ЉУБАВЉУ...

Поводом седам стотина двадесет и пет година од преноса моштију Светога Саве из Трнова у Бугарској у манастир Милешево. Свечана јубиларна прослава одржана 1961. године.

*Милешево, мило наше,
дико, Српској рога!
Ти си сведок славе, ђаћине
Српскога народа“*

Дошао је велики број свештенства, монаха и монахиња, нарочито из Епархије жичке, које су привукле пажњу многобројног побожног света својом дивном црквеном песмом на богослужењу и својом пожртвованом услугом манастиру око спремања и дочека многобројних гостију. Дошли су представници државних и народних власти, стигло је и црквено певачко друштво из Сарајева, од чије су песме на светој литургији побожно одзвањали свети сводови Милешева, слегао се и огромни број побожног народа српског: из Старог раса, уже Србије, Босне, Херцеговине, Црне Горе, Војводине и других крајева наше отаџбине. Хиљаде су

испуњавале цркву, конаке и порту манастирску од вечера уочи недеље 3. септембра, на литургији тога дана и до неког доба у ноћи.

Посматрајући хиљаде присутних поклоника на овој јубиларној прослави светосавској, који су дошли скоро из свих крајева Југославије, човеку излазе пред очи потресне слике догађаја историјске прошлости. Види се и осећа дах и ход једне личности Растка – Светог Саве – од првих корака његових на двору оца његовог, великог жупана српског Стевана Немање, доцнијег монаха и светитеља Симеона Мироточивог. Та личност вековима држи читав српски народ и Српску цркву у молитвеној стрепњи и верско-националном узбуђењу.

Какво је узбуђење, жалост, плач, ридање и нарицање за овим светитељем изазвала у српском народу његова смрт у туђини! Читава нација је у жалости. Та жалост појачана је страхом да не би Савино тело остало ван отаџбине у Трнову. На коленима у праштини читава Србија моли Бога да јој врати оца Саву. Краљ Владислав је извршио жељу и вољу своју и народну и са највећом побожношћу и свима почастима пренео је из Трнова у Бугарској тело свога стрица у своју задужбину Милешево маја месеца 1236. год. Потоци и реке од народа сливале су се са свих страна на пут којим су ношене мошти светитеља а Бог богато даваше благодат преко моштију Светога онима који их се са вером дотицаху... Уздаси су се претапали у душевни мир и радост. Сазнање да је тело народног миљеника у његовој средини, унело је мир и спокојство у народ.

Само зато што су у Милешеву боравиле мошти Светог Саве, овај манастир је добио место одмах после Студенице. Испред Жиче! Да, јер је овде Сава, који је градио Жичу, али није почивао у њој. Гроб Светог Саве са драгоценим моштима његовим постао је привлачна снага и сила за читав српски народ. Исто оно што је сама личност Савина била за живота његова. Сава је увек жив. Увек је одржавао јединство српских области и српскога народа. Њега нису заборавили ни они Срби који су под притиском турским вером преврнули, један од њих је и Мехмед-паша Соколовић, који се васпитавао на гробу Светог Саве. Око главе носио је чалму, али у срцу и души носио је Саву. То потврђују дела његова. У моменту када су завереници упали у његов двор на Босфору да га убију, он је читао историју о Косовском боју и рекао својима да би и сам

желео да погине као што је српски кнез Лазар погинуо на Косову. Истога часа завереници су упали у његову собу и одсекли му главу, као што су и њихови претци одсекли главу Лазареву на Косову.

Многа потурчена браћа Мехмеда Соколовића долазила су гробу Светог Саве у Милешево, молили и тражили од светитеља помоћ, да је и њима пружи као што је пружа њиховој православној браћи. У гроб светог чудотворца биле су упрте очи читавог српског народа. Ропство је појачавало веру у моћ Светога Саве. Он је давао и наде и снаге поробљеном народу. Давао је и утехе и лека.

За поробљиваче мртв Свети Сава био је опаснији него да је жив. Живом би одсекли главу, а са мртвим били су на већој муци. Најзад су прибегли варварском средству. Извршили су освету над мртвим светим Савом. Пренели су његове мошти из Милешева у Београд и спалили на Врачару 27. априла 1594. године.

За српски народ није могло бити већег ударца од овога. Неописив бол стегао је свако српско срце. Уздаси и плач захватили су све с краја на крај поробљене земље. И овога пута личност Светога Саве окупиле је око себе сав српски народ, као толико пута раније, али јаче него икада. Јер: „са спаљивањем моштију светитељских обесни паша не спали светитеља, који оста жив пред престолом Божјим на небесима и у срцу свога народа на земљи“. Док су мошти Светога Саве биле у Милешеву њима је долазило много поклоника са разних страна. После спаљивања њихов прах разнет је по целој земљи и оне су постале јаче, моћније и чудотворније него раније. Празан гроб светога Саве и даље је окупљао српски народ и вршио своју мисију, иако је Милешево било спаљено. На новим местима у разним крајевима поникли су нови манастири, које су подигли милешевски калуђери и народ, избегли из Милешева и околине после одношења светих моштију и спаљивања манастира. Ти милешевски монаси подигли су манастир Гомионицу недалеко од Бањалучке исте 1594. године, а друга њихова група подигла је 1598. године у Славонији манастир Лепавину. Доцније су нове групе милешевских калуђера подигле и друге манастире међу којима и манастир Пакру у Славонији крајем седамнаестог века.

Ови нови манастири, као преостали стари, наставили су дело Светога Саве. Ширили су и освежавали свест о вери православној и о јединству српског народа. То су чинили и када су били у

рушевинама, што је и навело једног путописца из прошлог века да запише баш о Милешеву: „Сада је ово развалина, али таква развалина која још привлачи к себи богомољце и за коју се народ српски још увек нада да ће је видети обновљену... не гледајући на то што је оно разорено и оскрнављено од Турака, околни хришћани и даље га поштују као велику светињу. Досад о Спасовдану долазе ту масе народа као на поклоњење. Понека долази с њима и свештеник и они слушају реч Божју посред развалина. Болесници долазе на место где су лежале мошти Светога Саве и одлазе затим у гору на извор, који је по народном веровању потекао из стене по заповести Светога Саве, пију из њега и погружавају се у његову воду. Говоре да чак и муслимани и муслиманке траже често у њему исцељења од болести“.

Нада се народна остварила. Милешево је обновљено. У њему се држе службе Божије!

Прослава овог јубилеја била је још једна духовна смотра православног народа. Сви присутни вратили су се својим домовима духовно препорођени и освежени са гроба светитељевог, из дивног и лепог Милешева, из обновљеног конака „дивних двора Светог Саве“. Једна мисао била је на уму свима и једна жеља и молитва у срцу свију: Да Свети Сава покрене многе младе Србе и Српкиње, да пођу његовим примером, одрекну се света и испуне његове милешевске дворе, како би се непрестано чула у Милешеву служба Богу и песма светом Сави:

Ускликнимо с љубављу...

*Православни Мисионар, 1962. година, број 1, из шекста:
Свечана јубиларна прослава у Милешеву“, стр. 15-18*

О МОРАЛНОМ ЗАКОНУ

Шта је морални закон? Он је био схваћен и проповедан од религијских вођа свих земаља и свих векова. Стари Завет за нас је отворени документ о потрази једног моралног свесног народа за законима свемира. А у Новом Завету ми налазимо врхунац закона,

Сл. 35. Иконостас у цркви Св. Саве

који је тако савршено био изложен у Старом Завету. Христос је дао своју коначну дефиницију овога закона својим животом и својим учењем. Он је ту дефиницију сумирао у 22-ој глави јеванђеља по Матеју: „Љуби Господа Бога свим срцем Својим, и свом душом својом, и свом мисли својом. Ово је прва и највећа заповест. А друга је као и ова: Љуби ближњег свога као самога себе“.

И тако смо стигли до речи „љубав“. У наше дане њој су придавана значења и смисао који поткопавају њену моћ. У самој ствари она и јесте оно што је најјаче у свету. Морамо је ставити на пробу. Питање је: „Како то да учинимо?“ Е.Б.В.

*Гласник Патријаршије 9, 1952. године,
одломак из шекста: „Мач и Библија“*

О ПРАВОСЛАВНИМ СВЕТИЊАМА

Многи посетиоци наших манастира одлазе из њих са одушевљењем. На лицу места уверени да су они кроз векове били и остали наши верски и национални споменици и тврђаве. Један од тих посетилаца записао је негде: Кроз самоодбрану душе наш свети Предак је бранио и своју националну слободу и самобитност. Светиње су зрачиле ободрењем; у њима су нашли своје полазно место сви усталачки и ослободилачки напори нашег народа...За оне који су их подизали; за оне који су се у њиме Богу молили; за

оне који их походе данас, ове светиње су увек имале, и још увек имају једну опомену: ни лакомисленост у добру ни очајање у злу. Ни лакомисленост, јер је живот нешто озбиљно и одговорно. Ни очајање, јер постоји Бог и она снага добра, која односи крајњу победу.

*Ејиској жички Василије, Православни мисионар, 7, 1964,
одломак из шекста: „Следбеници царице Милице“*

НАША ЦРКВА

Хилендар у Светосавској години

Стари конак је славан и тиме, што се готово уз њега налази још једна наша велика светиња на Атону. - то је чувена светосавска Молчаница или како је сада зову Испосница. Ако би се ма коме обратили са питањем: које је најсветије место на Атону, одговорио би вам да је то светосавска Молчаница. Она је освећена подвижничким животом највећег светогорца Саве светитеља. У њој се кроз векове и данас држе најдуже и најредовније службе Богу. То је једино место, где се Псалтир прочита, од корица до корица, двеста педесет и пет пута, а Јеванђење дванаест пута годишње. Отуда је сасвим природно мишљење и веровање међу светогорцима, да ће Света Гора постојати само дотле, док се буде одржавала Испосница-Молчаница Светог Саве. Нема човека на Кареји, који, обилазећи Свету Гору, не сврати до Испоснице и не уђе у саму гладну камениту Молчаницу, да у њој проведе неколико минута у побожној молитви.

Међу осталим манастирима Хилендар се истиче и угледом својих монаха, који је велик. То је доказ да духовно семе Светог Саве није пало на камениту земљу, нити у трње, већ на најплодније земљиште. Свети Сава није зидао само цркве и куповао ћелије и имање, већ је ударио и чврст основ монашком животу међу Србима. Као што се углед Хилендара најбоље да видети ван Хилендара, тако се ван њега најлакше оцени и углед његових монаха. Надалеко је познато гостољубље светогораца. Стога не

постоји бојазан да путник неће бити добро примљен од стране ма ког манастира. Но кад он каже да је из Хилендара, према њему се сасвим другачије поступа, много пријатељскије и услужније.

Због свега овога не можемо а да овом приликом не поновимо жељу једне групе хилендарских поклоника из 1911. године чији запис гласи: “Праштајући се сузним очима са Хилендаром ...желимо сваком брату Србину да не умре док не види красоте у дому светог Симеона и светог Саве”.

*Хришћанско дело, свеска 1, Скопље, 1936. године,
одломак из истоименог шекста: „Наша црква“*

О ПАТРИЈАРХУ ВАРНАВИ

Ми, као људи, по људској слабости неутешно жалимо смрт Патријарха Варнаве. Но, као хришћани, радујемо се таквој смрти, јер видимо да још има хришћана и на делу, а не само на речи. Као Срби, поносни смо што се продужује историја наших хероја: Хаци Ђере, Хаци Рувима, и ђакон Авакума, а нарочито славних Патријарха - српских, Јована и Гаврила, који мученички скончаше живот свој на земљи. Смрт Витешког Краља Александра I и великог Патријарха Варнаве, уздигла нас је до величине великог руског народа, и ако смо мали народ бројно. Руски народ има мученика цара Николу II и свештеномученика патријарха Тихона, а ми имамо мученика Александра I и свештено-мученика Патријарха Варнаву. Посматрајући невоље, гоњења и херојства руског народа за последњих двадесет година, многи Срби са уздахом су понављали: Руси су велики; ни један Србин не би могао да поднесе оно што њих сналази; ни један не би био у стању да страда за цркву и за народ. Краљ Александар и Патријарх Варнава нека буду утеха малодушнима. Бројно смо мали, али духовно велики народ. Руси и ми браћа смо.

*Паширски глас, 16-21 и 24, 1938, и 1-2, 1939.
одломак из шекста: „Пашријарх Варнава“*

О ПИТАЊУ ЦРКВЕНОГ КАЛЕНДАРА

Највиши представници наше цркве увек су врло озбиљно схватили питање календара; разматрали га и са верске и са националне и са политичке стране, зато нису досад доносили непромишљене одлуке о њему, које су могле да створе хаос у цркви и народу, ко што је случај у Грчкој и Бесарабији. Кад се о томе много пише и говори, али би бар г.прота Миливоје Петровић требало да зна да је календарско питање скупо стало и Грке и Румуне. Због њега је Грчка подељена у два фанатички непријатељска табора. Тамо се старокалендарци и новокалендарци узајамно називају јеретцима, а старокалендарци називају новокалендарске епископе и свештенике агентима папе и “ватиканских еминенција”. Једни другима не признају ни крштење, ни венчања нити каква права пред државним законима. Једни другима затварају црквена врата за време богослужења, ко да су два народа, а не један и две вероисповести, а не једна вера. Политичари, који су сугерисали водећим црквеним личностима увођење новог календара у цркву, почели су да помажу час једне час друге - час старокалендарце час новокалендарце, како им је кад конвенирало, само не би ли јефтиним обећањима дошли до њихових гласова. Тако је календарско питање од верског постало политичко питање у Грчкој. Слично овом догађа се и у Румунији као и у Светој Гори, иако у њој живе само православни монаси.

Да би се избегле све ове, можда теже и горе последице Свети архијерејски сабор је мудро урадио што се досад није поводио за славујевом песмом “мудрих” и егзалтираних предлагача да промени календар за српску православну паству. Грци и Румуни признају ову мудрост нашим архијерејима у погледу календара.

*Манастир Јошаница
Д-р Василије Костић јеромонах
Пастирски глас, Крајеве, 26, 1938,
из шекста: „Не тако“*

О МАТЕРИЈАЛИЗМУ И ТЕОРИЈИ ЕВОЛУЦИЈЕ

Хипотеза панспермија

Пошто нису могли да дођу до објашњења порекла живота ни помоћу мртве материје, ни помоћу талог, ни помоћу постојећег животног процеса, материјалисти су упрли поглед у козмички простор, тражећи на планетама порекло живота.

Теорија еволуционизма

о животињским врстама и пореклу човека

Еволуционизам, трансформизам, дарвинизам јесу речи којима се изражава учење теорије о постанку и еволуцији животињских врста, па и човека, од једне првобитне ћелије или од више њих. Иако се с једне стране на ову теорију гледа као на већ преживелу и несавремену ствар, с друге стране она се још сматра савременом. За једне је ово “фатална научна теорија”, за друге је најсавршенија и најнаучнија. Владика Николај сматра да је она фатална с тога што је “Дарвин духовни родитељ филозофије Ничеове и социологије Марксове... Оне су запалиле машту људи, јер су саме биле продукт маште-као велике новости и као сувише фантастичне новости. Обични људи, код којих је срце још увек верификатор истине, осетили су све три ове теорије као опасне фантазије. Али велики број европских интелектуалаца, код којих је угушена моћ осећања срцем, узела је те теорије озбиљно као велике истине. У наше дане јасно се види, да је срце народа било у праву, а да је интелект интелектуалаца био погрешан судија... Јер баш у наше дане показују се горки и судбоносни плодови тих теорија, због којих је европска цивилизација покривена тешким мраком, а цео свет доведен на ивицу амбиса, варварства и пропасти.

Материјалистички еволуционизам као лажна наука

Материјалистички еволуционизам, оперишући врло често са легендама и митовима, не може да задовољи објективне научнике. Он “не само да није исто што и научно знање него често пута и нешто потпуно супротно науци” Стога озбиљни научници сматрају да је то застарела хипотеза, која има “искључиво архивску вредност”. Ханс Дриш вели: “За људе јасног ума дарвинизам је одавно умро”.

Владика Николај сматра да је “дарвинизам на самртној постељи”. Најновија наука, како енглеска, тако и немачка и француска-нарочито енглеска-прибегавају у наше дане Дарвинову теорију као мртваца: “Еволуција нижих облика у више, еволуција коју не може верификовати нико ко би живео 100 милиона година, по једнима, или 500 милиона година, по другима, или чак билион година, по трећима одбачена је као апсурд. Постанак човека од мајмуна...са стидом се данас наводи од стране озбиљних научника у историји европске науке”.

Пре годину дана угледни француски научник П.П.Лемуан проф. Геологије у Париском музеју, у једној свесци “Француске енциклопедије” објавио је један чланак против еволуционистичке хипотезе. Ту он константује “да ни једна биолошка чињеница не говори у прилог теорије еволуције”. “Теорија еволуције је немогућа. У суштини и мада се то не показује, у њу нико више не верује... Еволуција је врста догме у коју њени свештеници више не верују, али је одржавају за свој народ. Треба имати куражи и то рећи, како би будуће генерације оријентисале своја истраживања на други начин”, закључује Лемуан.

Истина никад не тражи од човека да се стиди. Ако би еволуционистичко учење било стварна истина, а на првом месту учење о пореклу човека од мајмуна, ни тога се човек не би могао стидети. Али човек мора да се стиди баш с обзиром на чињеницу, да неистину објављује за истину и најсумњивију хипотезу за науку. Треба да се стиди што је изгубио моћ правилног расуђивања и свлачи себе, једино разумно биће, у повор бесловесности. С једне

стране човек се бучно бори за своја “грађанска права”, за равноправност у друштву и држави, а с друге осећа неку гордост што је на путу да себе открије у мајмуну или у риби и жаби. Тако човек сам себе понижава, сам себе лишава Богом даних права. То је знак поремећености у човеку, знак да у њему “побеђује негативна рушилачка сила мајмунског живота”, чега треба да се стиди. Румен са његовог лица може да ишчезне, тек онда кад у себи буде ојачао “силу вечног живота” чији је извор у Богу, Творцу његовом.

*Прејлед цркве епархије нишке, број 5-7, мај-јун-јул 1949.год.
одломци из текста под називом: „Материјалистички
еволуционизам у светлости објективне научне критике”*

Сл. 36. Са лева на десно: Велимир Панић, секретар за изградњу храма и један од аутора ове књиге, највећи донатор Сава Т. Јовановић, иконописац и копииста Часлав Цолић и иконописац Бојан Васић

Садржај

Свештеник Марко Дабић

Предговор 5

Свештеник Марко Дабић

Владика Василије Костић (живот и дело) 7

Велимир Панић

Виђење владике др Василија Костића

у очима својих савременика и реч о

подизању његове задужбине цркве

Светог Саве у Великом Јовановцу 35

Душан Ранчић

Поуке владике Василија 49

Коришћене фотографије

Сл. 37.

Велимир Панић (сл. 13, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 34, 36 и нумерисана фот. на страни 4); Дарко Бјелопавлић (Сл. 27, 29, 30, 31); Тањица Перовић (Сл. 26, 28, 32, 33, 35, 37); Православни мисионар (Сл. 16 и 17); Бошко Антић (Сл. 3); Весна Голубовић (Сл. 9 и корица); Бобан Ставрић (Сл. 12); Здравко Стоилковић, hazardermagazin.com (Сл. 2); mikro-theos.blogspot.rs (Сл. 1); Википедија “public domain” (Сл. 10); “Епископ Василије бањалучки и жички”, еп Жичка 2003. уредник владика Атанасије Јефтић (сл. 4, 5, 6, 8, 11, 14, 15.); “Пирот и срез нишавски 1801-1918”, М. Понишавље 1981. Илија Николић (Сл. 7).